

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР за
період з 06.06.2019 по 05.07.2019

2019/10

Спір за позовом майнового поручителя банку про визнання незаконною бездіяльності Національного банку України щодо неприйняття від комерційного банку виконання зобов'язань за кредитним договором підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

14 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Акціонерного товариства «Нікопольський завод феросплавів» (попередня назва – Публічне акціонерне товариство «Нікопольський завод феросплавів», далі – АТ «Нікопольський завод феросплавів») на постанову Київського апеляційного господарського суду від 16 серпня 2018 року у справі № 910/16744/17 за позовом АТ «Нікопольський завод феросплавів» до Національного банку України (далі – НБУ) та Акціонерного товариства «Комерційний банк «Приватбанк» (попередні назви – Закрите акціонерне товариство «Комерційний банк «Приватбанк», пізніше Публічне акціонерне товариство «Комерційний банк «Приватбанк», далі – АТ «КБ «Приватбанк»), за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – Міністерства фінансів України, про визнання бездіяльності незаконною та зобов'язання вчинити дії, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, позивач зазначає про незаконну бездіяльність НБУ, яка виразилася у неприйнятті від АТ «КБ «Приватбанк» виконання зобов'язань (погашення заборгованості) за кредитним договором, укладеним між відповідачами, за якими АТ «Нікопольський завод феросплавів» є майновим поручителем. Позивач указує, що на рахунку АТ «КБ «Приватбанк» було достатньо грошових коштів для задоволення НБУ своїх вимог за кредитним договором, однак останній, незважаючи на приписи статті 73 Закону України «Про Національний банк України», пункти 43, 44 Технічного порядку проведення операцій з надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України, затвердженого постановою Правління НБУ від 31 березня 2016 року № 220, не вчинив дій щодо безспірного списання грошових коштів з рахунку АТ «КБ «Приватбанк», необхідних для погашення заборгованості за указаним договором.

Щодо позовних вимог про визнання незаконною бездіяльності НБУ стосовно неприйняття від АТ «КБ «Приватбанк» виконання зобов'язання (погашення заборгованості) за кредитним договором.

Вимогу про визнання незаконною бездіяльності НБУ позивач обґрунтовує неналежним виконанням НБУ своїх обов'язків за кредитним договором щодо неприйняття, як кредитором, виконання зобов'язання боржника. Отже, у спірних правовідносинах НБУ не діє в якості суб'єкта владних повноважень, а діє в якості суб'єкта цивільних правовідносин.

Велика Палата Верховного Суду зазначає, що вимога про визнання незаконною бездіяльності суб'єкта договірних відносин, по своїй суті є вимогою про встановлення обставин та надання їм правової оцінки як неналежного виконання зобов'язання учасником господарської діяльності. Таким чином, звертаючись до суду з вимогою щодо визнання незаконною бездіяльності НБУ стосовно неприйняття від АТ «КБ «Приватбанк» виконання зобов'язання (погашення заборгованості) за кредитним

договором, позивач фактично просить встановити певні обставини, які, за його твердженнями, мали місце у минулому, та надання їм правової оцінки, а саме – неналежне виконання НБУ, як кредитором, своїх зобов'язань за договором.

Законом не передбачений такий спосіб захисту цивільних прав або інтересів, як визнання незаконною бездіяльності суб'єкта цивільних правовідносин, адже задоволення відповідної вимоги не здатне призвести до захисту прав, а лише може бути використане для захисту інших прав або інтересів. Тому, встановлення певних обставин не є належним способом захисту права та охоронюваного законом інтересу, оскільки розглядаючи таку вимогу, суд не здійснює захисту прав та охоронюваних законом інтересів учасників господарських відносин.

Щодо юрисдикції спору в частині визнання незаконною бездіяльності НБУ щодо неприйняття від ПАТ КБ «Приватбанк» виконання зобов'язань (погашення заборгованості) за кредитним договором.

У справі, що розглядається спір виник у зв'язку з порушенням на думку позивача – юридичної особи, його права на предмет застави, де кредитором за основним зобов'язанням є юридична особа – НБУ, та направлений на перевірку законності дій кредитора за кредитним договором.

Отже, спірними у цій справі є договірні правовідносини, не пов'язані зі здійсненням НБУ владних управлінських функцій як суб'єкта владних повноважень.

Ураховуючи те, що позовні вимоги у справі заявлено на поновлення порушеного цивільного права позивача, спірні правовідносини пов'язані з невиконанням умов цивільно-правових договорів (кредитного та договору застави), Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що спірний договір не є адміністративним, а спір у цій справі не є публічно-правовим та має вирішуватися судами за правилами ГПК України.

Матеріали справи свідчать, що позивач звернувся з вимогою до НБУ про визнання незаконною бездіяльності, обґрунтовуючи таку вимогу порушенням та необхідністю захисту свого особистого майнового права власності на предмети застави за договорами №№ 35, 38, 39.

Крім того, спірні правовідносини ґрунтуються на виконанні договорів при здійсненні юридичними особами господарської діяльності, а саме кредитного договору (основного зобов'язання) та договорів застави №№ 35, 38, 39 (забезпечувальних зобов'язань). В спірних правовідносинах НБУ діє як кредитодавець та заставодержатель, і не виступає в якості суб'єкта владних повноважень.

У зв'язку з викладеним заявлені позовні вимоги підлягають розгляду за правилами господарського судочинства.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 14 травня 2019 року у справі № 910/16744/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82261953>.

У спорі за позовом довірительів фонду фінансування будівництва щодо порядку передачі коштів під час ліквідаційної процедури фінансової установи пріоритетним є застосування положень спеціального Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю»

05 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Український професійний банк» на рішення Дніпровського районного суду міста Києва від 01 лютого 2016 року та ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 23 лютого 2017 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 до Публічного акціонерного товариства «Український професійний банк», треті особи: Товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Олімпія», Приватне підприємство «Ангропродукт», про зміну управителя фонду фінансування будівництва (далі – ФФБ), зобов'язання вчинити певні дії, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду передала справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, оскільки вважає, що справа містить виключну правову проблему.

Зокрема, норми частини другої статті 23 Закону № 978-IV «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» є неоднозначними та потребують роз'яснення щодо їх застосування. На думку колегії суддів, положення частини другої зазначеної статті не узгоджуються з нормами Закону № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» та Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку, затвердженого рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 05 липня 2012 року № 2.

ПАТ «УПБ» як управителю ФФБ були передані грошові кошти довірительів на праві довірчої власності.

Правова природа довірчої власності полягає у наданні довірчому власнику речового права, обмеженого цільовим характером його здійснення в інтересах визначених осіб. Довірчий власник здійснює право власності на об'єкт довірчої власності лише для досягнення визначеної мети, яка обтяжує право довірчої власності. У справі, яка переглядається, такою метою є фінансування будівництва житлового комплексу, розташованого за адресою: АДРЕСА_1.

Суд першої інстанції, встановивши, що ПАТ «УПБ» не відповідає характеристикам та необхідним умовам управителя ФФБ та не може виконувати взятих на себе зобов'язань, передбачених договорами про участь у ФФБ, дійшов висновку про заміну управителя ФФБ виду А, створеного для фінансування будівництва житлового комплексу на АДРЕСА_1, забудовником якого є ПП «Ангропродукт», з ПАТ «УПБ» на ТОВ «ФК «Олімпія».

Предметом перегляду в касаційному порядку є рішення судів попередніх інстанцій виключно в частині позовних вимог щодо передачі новому управителю ФФБ – ТОВ «ФК «Олімпія» коштів оперативного резерву ФФБ.

Кошти оперативного резерву є коштами ФФБ, сформованого довірителями ФФБ, з цільовим призначенням, обмеженим нормами Закону № 978-IV.

У разі ліквідації управителя ФФБ кошти на рахунку ФФБ не включаються до ліквідаційної маси управителя ФФБ і спрямовуються виключно на задоволення вимог довірителів до управителя ФФБ згідно з Правилами ФФБ.

Нормами Закону № 978-IV та Правилами ФФБ визначено порядок дій управителя в разі прийняття рішення про ліквідацію та закріплено пріоритетність передачі ФФБ новому управителю серед інших способів урегулювання правовідносин між суб'єктами системи фінансово-кредитних механізмів при будівництві житла у разі ліквідації управителя.

Оскільки кошти оперативного резерву є коштами довірителів ФФБ, тобто майном ФФБ, яке обліковується на його рахунках, суд апеляційної інстанції, дійшов правильного висновку про задоволення вимог позивачів у частині вимог щодо передачі коштів оперативного резерву ФФБ від ПАТ «УПБ» до ТОВ «ФК «Олімпія».

Стосовно доводів касаційної скарги про пріоритетність застосування до спірних правовідносин норм Закону № 4452-VI Велика Палата Верховного Суду виходить з таких міркувань.

Відповідно до частини п'ятої статті 50 Закону № 4452-VI іпотечні активи, що перебувають в управлінні банку або є забезпеченням виконання зобов'язань за сертифікатами з фіксованою дохідністю, емітентом яких є банк, а також кошти на рахунку ФФБ або майно фонду операцій з нерухомістю, в тому числі кошти на його рахунку, що перебувають в управлінні банку, не включаються до ліквідаційної маси банку. Розпорядження цими активами здійснюється відповідно до Закону України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» та Закону № 978-IV.

Отже, зазначена норма встановлює заборону на включення коштів ФФБ до ліквідаційної маси банку, має бланкетний характер та відсилає до норм спеціального Закону № 978-IV.

Таким чином, аналіз положень законів № 978-IV та № 4452-VI дає підстави стверджувати, що у правовідносинах щодо ФФБ пріоритетними є норми Закону № 978-IV, оскільки саме цей Закон визначає основні принципи, правові та організаційні засади залучення коштів фізичних і юридичних осіб в управління з метою фінансування будівництва житла, а також особливості управління цими коштами. При цьому слід зауважити, що норми законів № 978-IV та № 4452-VI не є суперечливими між собою та містять чітку позицію щодо заборони включення коштів ФФБ до ліквідаційної маси банку.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 755/12638/15 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82308714>.

Спір між власником житлового приміщення у багатоквартирному будинку та органом місцевого самоврядування щодо правового статусу нежилых приміщень відповідного багатоквартирного будинку та правомірності передачі цих приміщень в оренду третім особам підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства

29 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 31 липня 2018 року та постанову Апеляційного суду Полтавської області від 19 вересня 2018 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до Кременчуцької міськради, виконкому Кременчуцької міськради про визнання рішень незаконними та їх скасування, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

На обґрунтування своїх вимог ОСОБА_1 посилалася на те, що відповідач незаконно прийняв рішення про віднесення до об'єктів комунальної власності територіальної громади м. Кременчука Полтавської області нежилых приміщень площею 7,1 та 8,0 кв. м у будинку на АДРЕСА_2, оскільки відповідно до положень статті 382 ЦК України та Закону № 2866-III ії та іншим власникам квартир цього будинку на рівних умовах належать приміщення загального користування (під'їзди, підвали, сходові клітини та інше).

У справі, що розглядається, суть позовних вимог ОСОБА_1 зводиться до оскарження рішень Кременчуцької міськради, виконкому Кременчуцької міськради, державного реєстратора виконкому Кременчуцької міськради, якими вирішувалося питання комунальної власності територіальної громади м. Кременчука Полтавської області, чим, на думку позивачки, порушено її право як співвласника спільного майна багатоквартирного будинку.

Тобто між сторонами у справі існує спір про право, тобто приватноправовий спір, який підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2019 року у справі № 524/8406/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82328284>.

Спір за позовом навчального закладу до фізичної особи щодо відшкодування вартості навчання за підготовку аспіранта за рахунок державного замовлення підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

29 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу представника ОСОБА_1 – ОСОБА_2 на рішення Дніпровського районного суду міста Києва від 11 липня 2018 року та постанову Київського апеляційного суду від 26 грудня 2018 року у цивільній справі за позовом Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – Університет) до ОСОБА_1 про відшкодування майнової шкоди, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Суди встановили, що 01 листопада 2013 року між сторонами укладено угоду про підготовку аспіранта, за умовами якої Університет зобов'язався, зокрема, забезпечити якісну наукову підготовку аспіранта згідно з програмою та індивідуальним планом за

науковою спеціальністю 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)», а відповідачка в свою чергу зобов'язалася, в тому числі виконувати індивідуальний план, а в разі відрахування за його невиконання без поважних причин відшкодувати вартість навчання згідно з чинним законодавством.

Наказом виконуючого обов'язки проректора з наукової роботи Університету від 18 червня 2015 року № 366-34 відповідачку – аспірантку другого року навчання з відривом від виробництва відраховано з 31 травня 2015 року зі складу аспірантів економічного факультету, у зв'язку з невиконанням індивідуального плану роботи аспіранта без поважних причин.

Із змісту позовних вимог убачається, що позов Університету стосується відшкодування завданої ОСОБА_1 майнової шкоди у вигляді вартості навчання за рахунок державного бюджету, не є адміністративним, оскільки Університет не має встановлених нормами КАС України ознак суб'єкта владних повноважень у спірних правовідносинах, а підтвердження, що зарахування відповідачки та проходження нею аспірантури за спеціальністю «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» пов'язані з реалізацією позивачкою повноважень, пов'язаних з прийняттям, проходженням чи звільненням з публічної служби, матеріали справи не містять.

Отже, вимоги позивача пов'язані із захистом суб'єктивного майнового права та мають характер приватноправових відносин, які виникли між сторонами у справі як рівноправними учасниками у зобов'язанні.

Крім того, цей спір не може бути вирішено в порядку адміністративного судочинства, оскільки адміністративний суд позбавлений правових (законодавчих) можливостей установлювати (визнавати) факт дотримання/порушення сторонами умов договору, а також застосовувати передбачені цим договором або законом наслідки в разі встановлення, зокрема й обставин порушення зобов'язання, якщо ці питання не пов'язані із дослідженням та встановленням правомірності дій, рішень чи бездіяльності органу владних повноважень чи службовця або посадовця як сторони спору.

Велика Палата Верховного Суду зазначає, що в даному випадку висновки щодо юрисдикції суду, який вирішує питання про стягнення вартості витрат на навчання не є аналогічними, зробленим у постановках від 12 грудня 2018 року у справі № 804/285/16 (провадження № 11-669апп18), від 13 березня 2019 року у справі № 723/18/17 (провадження № 14-563цс18) та від 10 квітня 2019 року у справі № 705/1664/17 (провадження № 14-31цс19), оскільки відсутній спір з приводу прийняття на публічну службу, її проходження і звільнення з публічної служби та спеціальний суб'єкт проходження публічної служби (курсант військового навчального закладу, службовець органів внутрішніх справ, тощо).

Таким чином, вимоги про відшкодування вартості навчання за підготовку аспіранта за рахунок державного замовлення за своїм змістом, а також суб'єктивним складом є цивільними, стосуються приватноправових відносин і згідно із частиною першою статті 19 ЦПК України, підлягають розгляду у порядку цивільного судочинства.

Суди попередніх інстанцій, з'ясувавши, що відповідачка всупереч укладеній між сторонами угоді про підготовку аспіранта за рахунок державного замовлення

не виконала індивідуального плану без поважних причин, у результаті чого останню відраховано з аспірантури Університету, рішень позивача, яким вирішено питання про відрахування її з аспірантури в установленому порядку не оскаржила, дійшли правильного висновку, що з ОСОБА_1 на користь позивача підлягає стягненню вартість навчання згідно з умовами укладеної між сторонами угоди від 01 листопада 2013 року в розмірі, заявленому позивачем і, розрахованому, виходячи із встановленого бюджетною програмою за відповідний період суми середніх витрат на одного аспіранта, який навчається з відривом від виробництва, і який відповідалкою не спростовано.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2019 року у справі № 755/7554/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82316151>.

Спір за позовом орендаря за діючим договором оренди державного майна до Фонду державного майна України як орендодавця щодо права на укладення такого договору на новий термін підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

29 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Приватного акціонерного товариства (далі – ПрАТ) «Юкрейніан Кемікал Продактс» на постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 14 квітня 2015 року у справі № 826/11736/14 за позовом ПрАТ «Кримський Титан» (правонаступник – ПрАТ «Юкрейніан Кемікал Продактс») до Фонду державного майна України (далі – Фонд), треті особи: Кабінет Міністрів України, Державна акціонерна компанія «Українські поліметали» (далі – ДАК «Українські поліметали»), Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (далі – Мінекономрозвитку України), Державне підприємство (далі – ДП) «Об'єднана гірничо-хімічна компанія», за участю Прокуратури м. Києва, про визнання протиправним і скасування рішення про проведення інвентаризації цілісного майнового комплексу, визнання протиправною відмови укласти договір оренди цілісного майнового комплексу, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

У серпні 2014 року ПрАТ «Кримський Титан» звернулося до суду з позовом до Фонду, у якому з урахуванням уточнення позовних вимог просило визнати протиправним і скасувати наказ відповідача від 04 липня 2014 року № 1910 «Про проведення інвентаризації ЦМК «Вільногірський державний гірничо-збагачувальний комбінат» та визнати протиправною відмову Фонду укласти з позивачем договір оренди цілісного майнового комплексу (далі – ЦМК) ДП «Вільногірський державний гірничо-металургійний комбінат» (далі – ДП «Вільногірський державний ГМК») на новий термін.

Позовні вимоги обґрунтовано тим, що при виданні оскаржуваного наказу відповідач неправильно застосував окремі норми Положення про інвентаризацію майна державних підприємств, що приватизуються (корпоратизуються), а також майна державних підприємств та організацій, яке передається в оренду (повертається після закінчення строку дії договору оренди або його розірвання), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02 березня 1993 року № 158 (далі – Положення),

та Порядку повернення орендованих цілісних майнових комплексів державних підприємств після припинення або розірвання договору оренди, затвердженого наказом відповідача від 07 серпня 1997 року № 847 (далі – Порядок), чим порушив права та законні інтереси позивача. Крім того, протиправною є відмова Фонду від укладення договору оренди ЦМК ДП «Вільногірський державний ГМК» на новий термін, оскільки відповідач не є власником орендованого майна, виступає лише його орендодавцем, а тому не має компетенції приймати рішення про необхідність використання такого майна для потреб власника – ДАК «Українські поліметали». При цьому ДАК «Українські поліметали» не попереджало позивача за три місяці до закінчення терміну дії договору від 06 вересня 2004 року № 587 про свій намір використовувати таке майно для власних потреб.

ДАК «Українські поліметали» листом від 05 червня 2014 року № 05/06-1С повідомила позивача про необхідність розпочати процес підготовки майна до повернення власнику ЦМК ДП «Вільногірський державний ГМК» у зв'язку із закінченням терміну дії договору від 06 вересня 2004 року № 587.

Фонд листом від 05 червня 2014 року № 10-16-70-70 повідомив позивача про закінченням терміну дії договору від 06 вересня 2004 року № 587 та намір власника використовувати майно вказаного вище комплексу для власних потреб.

Фонд наказом від 04 липня 2014 № 1910 зобов'язав забезпечити проведення повної інвентаризації ЦМК ДП «Вільногірський державний ГМК».

Листом від 05 вересня 2014 року № 10-16-11954 відповідач повідомив ПрАТ «Кримський Титан» про те, що у Фонду немає законодавчих підстав для розгляду питання щодо наміру позивача скористатися переважним правом договору оренди ЦМК на новий строк.

Велика Палата Верховного Суду вважає обґрунтованим висновок суду апеляційної інстанції про закриття провадження у справі в частині позовних вимог про визнання протиправною відмови Фонду укласти з позивачем договір оренди ЦМК ДП «Вільногірський державний ГМК» на новий термін.

Господарські суди на загальних підставах вирішують, зокрема, спори, пов'язані з орендою державного та комунального майна.

Оскільки спірні правовідносини виникли між сторонами з приводу укладення договору оренди державного майна, зокрема невизнання переважного права ПрАТ «Юкрейніан Кемікал Продактс» на оренду ЦМК ДП «Вільногірський державний ГМК» на новий строк, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що цей спір не є публічно-правовим і має вирішуватися судами за правилами ГПК України.

Водночас Велика Палата Верховного Суду вважає помилковими висновки судів попередніх інстанцій про належність спору між ПрАТ «Кримський Титан» і Фондом в частині позовних вимог про визнання протиправним і скасування наказу відповідача від 04 липня 2014 року № 1910 до юрисдикції адміністративних судів.

Матеріалами справи встановлено, що оскаржуваним наказом Фонд зобов'язав ПрАТ «Кримський Титан» забезпечити проведення повної інвентаризації ЦМК ДП «Вільногірський державний ГМК» у зв'язку із закінченням дії договору оренди від

06 вересня 2004 року № 587 та необхідністю повернення вказаного державного майна після закінчення строку дії договору оренди.

Отже, позовні вимоги у вказаній частині заявлено на поновлення порушеного, на думку позивача, права на укладення договору оренди державного майна на новий термін, а звернення позивача до суду з цими вимогами безпосередньо пов'язане з відмовою Фонду укласти з ПрАТ «Кримський Титан» договір оренди ЦМК ДП «Вільногірський державний ГМК» на новий термін.

З огляду на наведені вище положення статті 12 ГПК України позовні вимоги в цій частині також підлягають розгляду за правилами господарського судочинства.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2019 року у справі № 826/11736/14 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82424004>.

Спір про скасування рішення про відмову в реєстрації знака для товарів і послуг підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

29 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Приватного підприємства «Курорти Приазов'я» до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (далі – Міністерство) про скасування рішення за касаційною скаргою ПП «Курорти Приазов'я» на ухвалу Окружного адміністративного суду м. Києва від 24 вересня 2018 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 3 грудня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ПП «Курорти Приазов'я» звернулось до суду з позовом до Міністерства, у якому просить скасувати рішення Апеляційної палати Міністерства про відмову в задоволенні заперечення ПП «Курорти Приазов'я» на рішення Міністерства від 26 липня 2017 року про відмову в реєстрації знака для товарів і послуг «Artek-Berdyansk» за заявкою № т 2016 20704, затверджене 3 липня 2018 року наказом № 909 Міністерства (далі – спірне рішення) та повернути заявку № т 2016 20704 до Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» для продовження проведення експертизи.

Окружний адміністративний суд міста Києва ухвалою від 24 вересня 2018 року, залишеною без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 3 грудня 2018 року, відмовив у відкритті провадження у справі, оскільки її не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

Відмовляючи у відкритті провадження у справі, суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, виходив із того, що позов не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства, оскільки він стосується правомірності відмови у реєстрації знака для товарів і послуг, тобто стосується прав інтелектуальної власності.

Не погоджуючись із рішеннями судів попередніх інстанцій, посилаючись на порушення судами норм процесуального права, ПП «Курорти Приазов'я» звернулось із касаційною скаргою, в якій просить їх скасувати та направити справу до суду першої

інстанції для продовження розгляду. Позивач у касаційній скарзі наводить доводи про те, що спір у справі належить розглядати за правилами адміністративного судочинства.

Позивач стверджує, що спірне рішення є індивідуальним актом суб'єкта владних повноважень, прийняття якого є одним із способів реалізації відповідачем повноважень у сфері інтелектуальної власності (щодо знаків, товарів та послуг).

Крім того, ПП «Курорти Приазов'я» вважає, що до прийняття рішення про реєстрацію знака для товарів і послуг, не виникає права інтелектуальної власності, тому, на думку позивача, такий спір не підсудний Вищому суду з питань інтелектуальної власності.

Суди попередніх інстанцій дійшли до обґрунтованого висновку про те, що спір про скасування рішення про відмову в реєстрації знака для товарів і послуг безпосередньо стосується охорони права інтелектуальної власності останнього.

Оскільки між позивачем та відповідачем виник спір, пов'язаний із захистом прав інтелектуальної власності, тому з огляду на склад учасників цього спору та предмет позову його вирішення віднесено до юрисдикції господарського суду.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2019 року у справі № 826/15263/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82420761>.

Спір з приводу оскарження рішення конкурсної комісії щодо призначення на посаду керівника комунального закладу охорони здоров'я підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

05 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Рівненської обласної ради про визнання протиправними та скасування рішень постійно діючої конкурсної комісії для проведення конкурсів на зайняття посад керівників закладів охорони здоров'я спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Рівненської області (далі – Комісія) за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Рівненського окружного адміністративного суду від 20 серпня 2018 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 13 листопада 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Питання призначення на посаду керівника комунального закладу охорони здоров'я є виключною компетенцією органу місцевого самоврядування, а рішення Комісії про призначення на посаду керівника комунального закладу охорони здоров'я є рішенням конкурсної комісії в розумінні пункту 9 частини першої статті 19 КАС.

Визначенням законодавцем порядку проведення конкурсу органами місцевого самоврядування на заняття посад керівників закладів охорони здоров'я відповідного рівня має за мету, в першу чергу, дотримання публічного інтересу, а саме інтересу громади на належне управління такими закладами охорони здоров'я.

Крім того, судами першої та апеляційної інстанції не встановлено, що на момент подання документів для участі у конкурсі позивач знаходився у трудових відносинах із відповідачем або із відповідним закладом охорони здоров'я, тому немає підстав

вважати, що між позивачем та відповідною конкурсною комісією виникли трудові правовідносини.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду вважає помилковим висновок судів про те, що спір у цій справі не є публічно-правовим та повинен розглядатися за правилами цивільного судочинства.

Предметом спору у цій справі є рішення конкурсної комісії, яке є обов'язковим для органу місцевого самоврядування, у спірних відносинах наявний публічний інтерес відповідної територіальної громади, у спільній власності якої перебуває такий заклад охорони здоров'я. Такий публічний інтерес має визначальне значення при розгляді даного спору, а подальші трудові відносини призначеного керівника комунального закладу охорони здоров'я – мають похідний, другорядний характер. Тому такий спір повинен вирішуватися за правилами адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 817/1678/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82420729>.

[Позовна вимога покупця про зобов'язання продавця здійснити реєстрацію податкових накладних за наслідками здійснення господарських операцій між ними не є способом захисту у господарських правовідносинах і не підлягає розгляду в суді жодної юрисдикції](#)

05 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Запоріжжяобленерго» (далі – ПАТ «Запоріжжяобленерго») на постанову Центрального апеляційного господарського суду від 21 листопада 2018 року у справі Господарського суду Запорізької області за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Пожтехніка» (далі – ТОВ «Пожтехніка») до ПАТ «Запоріжжяобленерго» про зобов'язання вчинити дії, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Цей спір виник щодо невиконання відповідачем обов'язку складення податкових накладних за наслідками здійснення з позивачем господарських операцій у період з листопада 2017 року по червень 2018 року за договором про постачання електричної енергії № 524 від 28 березня 2006 року і реєстрації їх у Єдиному реєстрі податкових накладних. При цьому відповідач не вчинив на вимогу позивача дій щодо виправлення допущеного ним порушення в установленій законом спосіб, що позбавило останнього можливості віднесення сплачених ним у складі вартості електроенергії сум ПДВ до податкового кредиту.

Відшкодування ПДВ здійснюється державою в податкових правовідносинах між особою і державою. Отже, зобов'язання зареєструвати податкові накладні в Єдиному реєстрі податкових накладних для включення до податкового кредиту суми ПДВ виникає саме з податкового законодавства, а не з договірних відносин, тому є податковим, а не господарським зобов'язанням. Спори, які можуть виникнути між платниками ПДВ та державою в особі уповноваженого органу – суб'єкта владних

повноважень щодо суми сплаченого податку, є адміністративними і мають розглядатися судами адміністративної юрисдикції.

За вказаних обставин помилковим є висновок суду апеляційної інстанції про те, що відсутність реєстрації податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних є невиконанням відповідачем господарського зобов'язання за договором, адже обов'язок зі складання та реєстрації податкових накладних виникає у відповідача саме на підставі податкового законодавства.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновком суду першої інстанції про те, що спір не підлягає розгляду в судах господарської юрисдикції. Також звертає увагу, що обов'язок продавця зареєструвати податкову накладну є обов'язком платника податку у публічно-правових відносинах, а не обов'язком перед покупцем, хоча невиконання цього обов'язку може завдати покупцю збитків. Тому позовна вимога покупця про зобов'язання продавця здійснити таку реєстрацію не є способом захисту у господарських правовідносинах, і не підлягає розгляду в суді жодної юрисдикції. Натомість належним способом захисту для позивача може бути звернення до контрагента з позовом про відшкодування збитків, завданих внаслідок порушення контрагентом за договором обов'язку щодо складання та реєстрації податкових накладних.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 908/1568/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82420676>.

Спори щодо відшкодування юридичною особою майнової шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, фізичній особі підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства, якщо чинний на час розгляду справи процесуальний закон виключає вирішення таких спорів в порядку господарського судочинства

05 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ДТГО «Львівська залізниця» на рішення Галицького районного суду міста Львова від 11 листопада 2016 року та ухвалу Апеляційного суду Львівської області від 22 лютого 2017 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_4 до ДТГО «Львівська залізниця», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – ОСОБА_3, про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

У липні 2015 року ОСОБА_4 звернувся до суду з указаним позовом, у якому просив стягнути з відповідача 24 551,35 грн на відшкодування майнової шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, з яких: 2 217,25 грн – понесені ним витрати на відновлювальний ремонт транспортного засобу, 21 000,00 грн – неодержаний дохід від підприємницької діяльності згідно з укладеними договорами-замовленнями від 03 листопада 2014 року про надання послуг з перевезення вантажу автомобільним транспортом (упущена вигода), 1 334,10 грн – витрати на придбання медикаментів у зв'язку з лікуванням, а також 20 000,00 грн – на відшкодування моральної шкоди.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що 04 листопада 2014 року на території вантажного пункту станції Скнилів електрокозловим краном ЕКК-10 № 51238, яким керував працівник відокремленого підрозділу «Львівська механізована дистанція навантажувально-розвантажувальних робіт» ДТГО «Львівська залізниця» ОСОБА_3, пошкоджено належний йому на праві власності автомобіль «Рено», реєстраційний номер НОМЕР_1, який він використовував у своїй підприємницькій діяльності.

У випадках, передбачених законодавчими актами України, до господарського суду мають право також звертатися державні та інші органи, фізичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності.

Тобто фізична особа могла звернутися з позовом до господарського суду лише у разі, якщо розгляд такого спору у господарському суді було прямо передбачено ГПК України та відповідним законом.

Розглядаючи позови про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, слід враховувати вимоги статей 1166, 1187 ЦК України, відповідно до яких шкода, завдана особі чи майну фізичної або юридичної особи, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її завдала. Обов'язок відшкодувати завдану шкоду виникає у її завдавача за умови, що дії останнього були неправомірними, між ними і шкодою є безпосередній причинний зв'язок та є вина зазначеної особи, а коли це було наслідком дії джерела підвищеної небезпеки, – незалежно від наявності вини.

З огляду на презумпцію вини заподіявача шкоди відповідач звільняється від обов'язку відшкодувати шкоду, якщо доведе, що шкоду було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого. Особа, якій спричинено шкоду, подає докази, що підтверджують факт завдання шкоди за участю відповідача, розмір спричиненої шкоди, а також докази того, що саме відповідач її спричинив або є особою, яка відповідно до закону зобов'язана відшкодувати шкоду.

Зі змісту позовної заяви убачається, що позивач саме як фізична особа – власник транспортного засобу, а не фізична особа – підприємець, звернувся до суду за захистом своїх цивільних прав – відшкодування завданої майнової шкоди, включаючи упущену вигоду, заподіяної пошкодженням належного йому на праві власності рухомого майна (транспортного засобу).

Тобто позивач порушує питання як про відшкодування вартості пошкодженого майна, належного йому як фізичній особі, так і упущеної вигоди, що є складовими майнової шкоди, за рахунок суб'єкта деліктної відповідальності та безпосереднього заподіявача шкоди.

Стаття 1 ГПК України у редакції, чинній на момент розгляду справи у суді першої інстанції, обмежувала участь фізичних осіб у господарському судочинстві окремими категоріями спорів, до яких не було віднесено спори щодо відшкодування майнової шкоди завданої юридичною особою фізичній особі.

ЦПК України в редакції, чинній на момент розгляду справи у суді першої та апеляційній інстанціях не містив обмежень щодо розгляду спорів з таким предметом залежно від суб'єктного складу учасників процесу, одним із яких є фізична особа.

Велика Палата Верховного Суду вважає, з огляду на суб'єктний склад спору, предмет позову та характер спірних правовідносин, що спір в цій частині правильно розглянуто за правилами цивільного судочинства.

Позивачем заявлено позов саме як фізичною особою, власником пошкодженого рухомого майна, до відповідача як суб'єкта деліктних зобов'язань, а не суб'єктом господарювання та перевізником до іншого суб'єкта господарювання.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 461/8496/15-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82424027>.

Спір про стягнення неотриманої частини заробітної плати та щомісячного грошового утримання судді підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

05 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Управління Державної казначейської служби України у м. Хмельницькому Хмельницької області (далі – УДКСУ у м. Хмельницькому) на рішення Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 13 лютого 2018 року та постанову Апеляційного суду Хмельницької області від 03 травня 2018 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до держави України в особі УДКСУ у м. Хмельницькому, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – Державна судова адміністрація України (далі – ДСАУ), про відшкодування збитків, завданих прийняттям неконституційного акта, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Позивач зазначав, що з 12 лютого 2003 року по 16 вересня 2016 року працював на посаді судді Апеляційного суду Хмельницької області.

Законодавець урегулював питання, пов'язані з прийняттям (обранням, призначенням) громадян на публічну службу, її проходженням та звільненням з публічної служби (припиненням), спеціальними нормативно-правовими актами.

У справі, що розглядається, таким спеціальним нормативно-правовим актом є Закон України від 15 грудня 1992 року № 2862-XII «Про статус суддів», який був чинним на час виникнення спірних правовідносин (втратив чинність 01 січня 2012 року).

Згідно із Законом України від 28 грудня 2007 року № 107-VI «Про Державний бюджет на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» внесено зміни до частини четвертої статті 44 Закону № 2862-XII щодо визначення розміру надбавки за вислугу років від посадового окладу з урахуванням доплати за кваліфікаційний клас.

З урахуванням змін, внесених Законом № 107-VI, частину четверту статті 44 Закону № 2862-XII викладено у новій редакції, а саме: суддям виплачується щомісячна надбавка за вислугу років у розмірах: при стажі роботи понад 3 роки – 10 %, понад 5 років – 15, понад 10 років – 20, понад 15 років – 25, понад 20 років – 30, понад 25 років – 40 % від посадового окладу з урахуванням доплати за кваліфікаційні класи.

Рішенням Конституційного Суду України від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 визнано неконституційними зміни, внесені до статті 44 Закону № 2862-XII Законом № 107-VI.

У справі, що розглядається, ОСОБА_1 у позовній заяві просив відшкодувати йому збитки, завдані прийняттям неконституційного акта, у вигляді недоплаченої заробітної плати за певний період у 2008 році та компенсації втрати її частини внаслідок несвоєчасної виплати, недоплаченого щомісячного грошового утримання за певний період у 2008 році та компенсації втрати його частини у зв'язку з несвоєчасною виплатою.

Отже, предметом спору є стягнення збитків у вигляді неотриманої частини заробітної плати та щомісячного грошового утримання, які мали бути нараховані позивачу у 2008 році (січень – травень), коли він працював суддею, тобто перебував на публічній службі, а також стягнення компенсації у зв'язку з несвоєчасною виплатою.

З огляду на вказане можна зробити висновок, що спір, який виник між сторонами у справі, стосується проходження позивачем публічної служби, до чого включається і виплата заробітної плати та щомісячного грошового утримання.

Спори, пов'язані з проходженням публічної служби, розглядаються за правилами адміністративного судочинства.

Порушення правил юрисдикційності спору не можна вважати формальним міркуванням у розумінні вимог частини другої статті 410 ЦПК України, згідно з якою не може бути скасоване правильне по суті і законне рішення з одних лише формальних міркувань, що б дало можливість залишити касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 686/23445/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82424024>.

Спір щодо оскарження дій та рішень суб'єкта владних повноважень з приводу непризначення тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

05 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_2 на постанову Апеляційного суду Одеської області від 13 грудня 2018 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_2 до Одеського обласного центру зайнятості (далі – Центр зайнятості), Управління соціального захисту населення в Малиновському районі м. Одеси Департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради (далі – Управління соцзахисту) про зобов'язання вчинити певні дії, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Як тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, так і державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям та допомога по безробіттю призначається у встановленому законом порядку та відноситься до компетенції органів державної влади як суб'єктів владних повноважень, які реалізують державну політику у сфері соціального захисту населення.

Предметом спору є дії, бездіяльність та рішення (індивідуальні акти) відповідачів – Управління соцзахисту та Центру зайнятості як суб'єктів владних повноважень щодо

непризначення позивачці тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, соціальних виплат, які фінансуються за рахунок державного бюджету у встановленому законом порядку.

Відповідачами у справі є органи державної влади- суб'єкти владних повноважень, які здійснюють владні управлінські функції на основі законодавства.

Предметом позову є оскарження рішень органів державної влади, визнання протиправними їхніх дій і бездіяльності та зобов'язання вчинити певні дії.

Тобто між сторонами виник публічно-правовий спір, пов'язаний зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, тому цей спір належить до юрисдикції адміністративних судів.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 521/12963/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82420796>.

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду України, викладеного в постанові від 17 лютого 2016 року у справі № 905/3137/14-908/5775/14 (провадження № 3-1276гс15), та зазначила, що після прийняття судом рішення про розстрочку або відстрочку виконання рішення грошове зобов'язання боржника не припиняється, тому передбачені статтею 625 Цивільного кодексу України інфляційні втрати та три проценти річних підлягають нарахуванню до моменту фактичного виконання грошового зобов'язання

04 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу №916/190/18 за позовом Дочірньої компанії «Газ Україна» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» до Публічного акціонерного товариства «Одесагаз» про стягнення 11 281 588,48 грн, за касаційною скаргою Дочірньої компанії «Газ Україна» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 02 серпня 2018 року та рішення Господарського суду Одеської області від 22 травня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням установленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Відповідно до частини другої статті 625 Цивільного кодексу України боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням установленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлено договором або законом.

Стосовно доводів скаржника про те, що актами цивільного законодавства не встановлено випадків, за яких ухвала про надання розстрочки виконання рішення суду є підставою виникнення цивільних прав та обов'язків, а отже, не змінює строків

виконання грошового зобов'язання за договором та умов прострочення боржника в такому зобов'язанні, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне зазначити таке.

Чинне законодавство не пов'язує припинення зобов'язання з наявністю судового рішення чи відкриттям виконавчого провадження з його примусового виконання, а наявність судових актів про стягнення заборгованості не припиняє грошових зобов'язань боржника та не позбавляє кредитора права на отримання передбачених частиною другою статті 625 Цивільного кодексу України сум. Вирішення судом спору про стягнення грошових коштів за договором не змінює природи зобов'язання та підстав виникнення відповідного боргу.

Розстрочення – це виконання рішення частинами, встановленими господарським судом, з певним інтервалом у часі.

Відстрочення виконання рішення спрямоване на забезпечення повного виконання рішення суду та є допоміжним процесуальним актом реагування суду на перешкоди, які унеможливають або ускладнюють виконання його рішення.

Водночас розстрочення або відстрочення виконання судового рішення не є правоперетворюючим судовим рішенням. Саме розстрочення впливає лише на порядок примусового виконання рішення, а природа заборгованості за відповідним договором є незмінною.

Таким чином, розстрочення або відстрочення виконання судового рішення не змінює цивільне або господарське зобов'язання, у тому числі в частині строків його виконання. Натомість таке розстрочення або відстрочення унеможливує примусове виконання судового рішення до спливу строків, визначених судом.

Розстрочення виконання судового рішення не припиняє договірної зобов'язання відповідача, а тому не звільняє останнього від наслідків порушення відповідного зобов'язання, зокрема шляхом сплати сум, передбачених частиною другою статті 625 Цивільного кодексу України.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду вважає необґрунтованими висновки суду першої та апеляційної інстанцій про відмову в задоволенні позовних вимог ДК «Газ Україна» НАК «Нафтогаз України» щодо стягнення інфляційних втрат та трьох процентів річних, нарахованих у зв'язку з невиконанням у період прострочення боржника грошового зобов'язання зі сплати основного боргу за спожитий природний газ.

Натомість у постанові Верховного Суду України від 17 лютого 2016 року у справі № 905/3137/14-908/5775/14 (провадження № 3-1276гс15), яку прийнято за подібних правовідносин, викладено правовий висновок про те, що невиконання грошового зобов'язання за наявності судового рішення про задоволення вимог кредитора з розстроченням або відстроченням не призводить до наслідків порушення грошового зобов'язання, передбачених частиною другою статті 625 Цивільного кодексу України, за період такого розстрочення.

Предметом позову у справі № 905/3137/14-908/5775/14 є стягнення трьох процентів річних за прострочення сплати відповідачем стягнутої за рішенням суду суми основного боргу за період із дня набрання рішенням законної сили до дня погашення

заборгованості. Відповідно до судового рішення у справі № 24/362 суд постановив розстрочити його виконання на 6 місяців, з 15 квітня до 15 жовтня 2012 року шляхом щомісячного перерахування сум, у тому числі й суми основного боргу. Відповідач зазначену суму боргу погасив 07 грудня 2012 року.

Отже, Верховний Суд України у своїй постанові зазначив про наявність підстав для стягнення з відповідача на користь ДК «Газ Україна» НАК «Нафтогаз України» трьох процентів річних за несвоєчасний розрахунок у розмірі 48 273,15 грн за період часу, до якого розстрочено виконання судового рішення – 15 жовтня 2012 року, до моменту погашення суми основного боргу – 07 грудня 2012 року.

Оскільки з огляду на викладене вище такий висновок вбачається недостатньо мотивованим, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від указанного правового висновку Верховного Суду України, викладеного в постанові від 17 лютого 2016 року у справі № 905/3137/14-908/5775/14 (провадження № 3-1276гс15), та зазначає, що після прийняття судом рішення про розстрочку або відстрочку виконання рішення грошове зобов'язання боржника не припиняється, тому передбачені статтею 625 Цивільного кодексу України інфляційні втрати та три проценти річних підлягають нарахуванню до моменту фактичного виконання грошового зобов'язання.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 04 червня 2019 року у справі № 916/190/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82424013>.

Велика Палата Верховного Суду відступила від правових висновків, викладених у постановках Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 21 листопада 2018 року у справі № 577/5321/17, від 03 жовтня 2018 року у справі № 369/2770/16-ц, від 07 листопада 2018 року у справі № 357/3394/16-ц та у постанові Верховного Суду України від 02 березня 2016 року у справі № 6-308цс16, та зазначила, що визнання недійсним нікчемного договору (правочину) і встановлення нікчемності правочину є неналежними способами судового захисту

04 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу №916/3156/17 за позовом Публічного акціонерного товариства «Імексбанк» в особі уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Акціонерного товариства «Імексбанк» до Товариства з обмеженою відповідальністю «Авенсіс», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – Товариства з обмеженою відповідальністю «Фріз Буд», про визнання недійсним нікчемного договору про розірвання договору застави майнових прав за касаційною скаргою Публічного акціонерного товариства «Імексбанк» на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 29 серпня 2018 року та рішення Господарського суду Одеської області від 07 червня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Щодо обраного позивачем способу захисту цивільних прав – про визнання недійсним нікчемного договору про розірвання договору застави майнових прав Велика Палата Верховного Суду виходить з таких міркувань.

Визнання недійсним нікчемного правочину, не є способом захисту прав та інтересів, установленим законом.

Водночас Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що такий спосіб захисту, як встановлення нікчемності правочину, також не є способом захисту прав та інтересів, установленим законом.

Велика Палата Верховного Суду неодноразово звертала увагу, що застосування конкретного способу захисту цивільного права залежить як від змісту права чи інтересу, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру його порушення, невизнання або оспорення. Такі право чи інтерес мають бути захищені судом у спосіб, який є ефективним, тобто таким, що відповідає змісту відповідного права чи інтересу, характеру його порушення, невизнання або оспорення та спричиненим цими діями наслідкам.

Тому Велика Палата Верховного Суду не погоджується з висновками, викладеними в постановах Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 21 листопада 2018 року у справі № 577/5321/17, від 03 жовтня 2018 року у справі № 369/2770/16-ц, від 07 листопада 2018 року у справі № 357/3394/16-ц та у постанові Верховного Суду України від 02 березня 2016 року у справі № 6-308цс16, у частині застосування таких способів захисту прав та інтересів, як визнання нікчемного правочину недійсним і встановлення нікчемності правочину. У зв'язку з цим Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від правових висновків Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду та Верховного Суду України у цій частині.

Такий спосіб захисту цивільних прав та інтересів, як визнання правочину недійсним, застосовується до оспорюваних правочинів.

За наявності спору щодо правових наслідків недійсного правочину, одна зі сторін якого чи інша заінтересована особа вважає його нікчемним, суд перевіряє відповідні доводи та у мотивувальній частині судового рішення, застосувавши відповідні положення норм матеріального права, підтверджує чи спростовує обставину нікчемності правочину.

Така позиція відповідає правовому висновку, викладеному в постанові Великої Палати Верховного Суду від 10 квітня 2019 року у справі № 463/5896/14-ц (провадження № 14-90цс19) під час розгляду спорів у подібних правовідносинах, відступати від яких Велика Палата Верховного Суду не вважає правових підстав.

Правочин є нікчемним не за рішенням уповноваженої особи Фонду, а відповідно до закону. Такий правочин є нікчемним з моменту укладення на підставі частини другої статті 215 Цивільного кодексу України та частини третьої статті 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Наслідки нікчемності правочину також настають для сторін у силу вимог закону. Рішення уповноваженої особи Фонду не є підставою для застосування таких наслідків. Таке рішення є внутрішнім розпорядчим документом, прийнятим уповноваженою особою, що здійснює повноваження органу управління банку.

Така позиція відповідає висновкам Великої Палати Верховного Суду, викладеним, зокрема, в її постановвах від 16 травня 2018 року у справі № 910/24198/16 (провадження № 12-15гс18), від 04 липня 2018 року у справі № 819/353/16 (провадження № 11-163ап18) та від 05 грудня 2018 року у справі № 826/23064/15 (провадження № 11-1080ап18), від 27 лютого 2019 року у справі № 826/8273/16 (провадження № 11-775ас18) під час розгляду спорів у подібних правовідносинах, відступати від яких Велика Палата Верховного Суду не вбачає правових підстав.

З огляду на викладене визнання нікчемного правочину недійсним не є належним способом захисту прав, оскільки не призведе до реального відновлення порушених прав позивача, адже нікчемний правочин є недійсним у силу закону.

У цій справі банк (як сторона правочину) стверджує, що нікчемним є договір про розірвання договору застави майнових прав. Наслідком такої нікчемності є чинність договору застави майнових прав. Отже, спір фактично стосується наявності чи відсутності права застави ПАТ «Імексбанк». За таких умов належним способом захисту інтересів позивача є визнання права застави.

Отже, позовна вимога ПАТ «Імексбанк» про визнання недійсним нікчемного договору не може бути задоволена, оскільки позивач просив застосувати неналежний спосіб захисту.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 04 червня 2019 року у справі № 916/3156/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82424016>.

Спір про стягнення витрат на правову допомогу під час розгляду кримінальної справи підлягає вирішенню в порядку кримінального судочинства

05 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу представника ОСОБА_10 – ОСОБА_12 на ухвалу Апеляційного суду Миколаївської області від 18 травня 2017 року у справі за позовом ОСОБА_10 до ОСОБА_11 про відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок вчинення злочину, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Ухвалу суду апеляційної інстанції мотивовано тим, що позовна вимога ОСОБА_10 про стягнення з відповідача витрат на правову допомогу під час розгляду кримінальної справи за обвинуваченням ОСОБА_11 за частиною першою статті 122 КК України у розмірі 14 500,00 грн повинна вирішуватися в порядку кримінального, а не цивільного судочинства, тому рішення суду першої інстанції в цій частині підлягає скасуванню із закриттям провадження у справі.

Вирішення питання про стягнення витрат на правову допомогу в порядку кримінального провадження вирішується під час ухвалення вироку.

Відповідно до частини другої статті 439 КПК України вказівки суду, який розглянув справу в касаційному порядку, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції при новому розгляді.

Аналогічне положення міститься й у частині четвертій статті 338 ЦПК України (у редакції, що діяла до 15 грудня 2017 року), згідно з якою висновки і мотиви, з яких

скасовані рішення є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції при новому розгляді справи.

Вимога про стягнення процесуальних витрат розглядалася в порядку КПК України. Ці витрати не вважаються збитками у розумінні статті 22 ЦК України, згідно із частиною другою якої збитками є: втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Але суд не вирішив це питання у встановленому законом порядку при ухваленні вироку, оскільки Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою від 30 листопада 2016 року скасував вирок у цій частині, зазначив саме про його розгляд у порядку цивільного судочинства.

За таких обставин ухвала Апеляційного суду Миколаївської області від 18 травня 2017 року про закриття провадження у справі в частині вирішення позовних вимог про стягнення витрат на правову допомогу потерпілому під час розгляду кримінальної справи обґрунтована тим, що спір не належить розглядати в порядку цивільного судочинства, поставила під загрозу сутність гарантованого Конвенцією права позивача на доступ до суду та на ефективний спосіб юридичного захисту.

Тому Велика Палата Верховного Суду вважає, що непослідовність національного суду створила позивачу перешкоди в реалізації права на судовий захист і з огляду на наведене дійшла висновку, що ця справа має бути розглянута за правилами цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 478/2586/16-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82420748>.

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду України щодо застосування підпункту «б» пункту 15 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України у редакції, що була чинною до 1 січня 2019 року, стосовно можливості обміну земельних ділянок сільськогосподарського призначення лише «за схемою пай на пай», зазначивши, що встановлена пунктом 15 розділу X «Перехідні положення» ЗК України заборона відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення у редакції, чинній до 1 січня 2019 року, передбачала винятки, одним з яких була можливість обміну земельної ділянки на іншу земельну ділянку відповідно до закону, а не земельної частки (паю) на іншу земельну частку (пай)

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом першого заступника керівника Костянтинівської місцевої прокуратури Донецької області (далі також прокурор) в інтересах держави до ОСОБА_1, Товариства з обмеженою відповідальністю (далі також ТзОВ) «Агрофірма «Каравай» (далі разом відповідачі), треті особи, які не заявляють самостійні вимоги на предмет спору, приватний нотаріус Добропільського районного нотаріального округу Донецької області

Зіма Яна Валеріївна (далі також нотаріус), Головне управління (далі ГУ) Держгеокадастру у Донецькій області, про визнання договору міни недійсним за касаційною скаргою заступника прокурора Донецької області на рішення Добропільського міськрайонного суду Донецької області від 23 липня 2018 року та постанову Донецького апеляційного суду від 23 жовтня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

За договором міни відповідачі обмінялися сформованими земельними ділянками з цільовим призначенням для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Обидві земельні ділянки призначені для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

За договором міни ОСОБА_1 отримала грошову доплату у сумі 229 813,68 грн.

Правовідносини, які виникли між відповідачами на підставі договору міни, не суперечать пункту 15 розділу Х «Перехідні положення» ЗК України у редакції, чинній на час укладення договору міни, а приписи статті 14 Закону від 5 червня 2003 року № 899-IV «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» до спірних правовідносин не застосовуються.

Заборона відчуження, встановлена пунктом 15 розділу Х «Перехідні положення» ЗК України у редакції, чинній на час укладення договору міни, і яка діяла до 1 січня 2019 року, передбачає винятки, а саме: можливість вилучення (викупу) земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності для суспільних потреб; можливість передання земельних ділянок, які перебувають у власності громадян та юридичних осіб для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, земельних ділянок, виділених в натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв) для ведення особистого селянського господарства, а також земельних часток (паїв) у спадщину, обміну земельної ділянки на іншу земельну ділянку відповідно до закону та вилучення (викупу) земельних ділянок для суспільних потреб; можливість зміни цільового призначення (використання) земельних ділянок з метою їх надання інвесторам учасникам угод про розподіл продукції для здійснення діяльності за такими угодами.

Суд апеляційної інстанції відхилив довід апеляційної скарги про неврахування судом першої інстанції висновку, викладеного у постановах Верховного Суду України від 5 листопада 2014 року у справі № 6-172цс14, від 11 лютого 2015 року у справі № 6-5цс15, від 12 жовтня 2016 року у справі № 6-464цс16 щодо можливості обміну земельних ділянок сільськогосподарського призначення лише «за схемою пай на пай» у випадку, передбаченому статтею 14 Закону № 899-IV, оскільки вказаний висновок був сформульований до ухвалення рішення ЄСПЛ у справі «Зеленчук і Цицюра проти України».

Суд першої інстанції, застосувавши висновки з рішення ЄСПЛ, вказав, що втручання держави у право особи на мирне володіння майном (розпорядження земельними ділянками сільськогосподарського призначення) не є виправданим, а держава з часу введення в дію відповідної заборони не змогла забезпечити протягом багатьох років належного механізму реалізації права власності на землі сільськогосподарського призначення.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновком суду першої інстанції про те, що держава з часу введення в дію заборони відчуження не змогла забезпечити протягом багатьох років належного механізму реалізації права власності на землі сільськогосподарського призначення. Проте з огляду на зміст рішення ЄСПЛ обґрунтованим є також довід касаційної скарги про те, що це рішення ЄСПЛ не може трактуватися як спеціальний дозвіл на вільний обіг, зокрема обмін, земельних ділянок сільськогосподарського призначення безвідносно до приписів нормативних актів України.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що Верховний Суд України застосував звужувальне тлумачення підпункту «б» пункту 15 розділу Х «Перехідні положення» ЗК України у редакції, чинній на час укладення договору міни, щодо можливості обміну земельної ділянки на іншу земельну ділянку відповідно до закону, оскільки на підставі статей 5 і 14 Закону № 899-IV встановив, що такий обмін може відбутися «за схемою пай на пай».

Суди встановили, що ОСОБА_1 обміняла свою більшу за розміром земельну ділянку з цільовим призначенням для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на меншу за розміром земельну ділянку такого ж призначення, належну ТзОВ «Агрофірма «Каравай», за що отримала грошову доплату у сумі 229 813,68 грн. Вказане не суперечить частині третій статті 715 ЦК України щодо можливості встановлення доплати у договорі міни. Отже, необґрунтованим є довід касаційної скарги про те, що оскільки у договір міни відповідачі включили умову про доплату, цей договір укладений не для обміну земельними ділянками сільськогосподарського призначення, а для того, щоби приховати реальний договір їх купівлі-продажу.

Крім того, договір міни є різновидом договору купівлі-продажу (§ 6 «Міна» розміщений у главі 54 «Купівля-продаж» ЦК України); сторонами договору міни, як і сторонами договору купівлі-продажу, є продавець і покупець (стаття 655, частина друга статті 715 ЦК України). Тому укладення договору міни з доплатою, як у цій справі, не приховує укладення договору купівлі-продажу.

Суди у цій справі, дійшовши правильних висновків щодо суті спору, помилково в основу своїх рішень поклали лише факт встановлення у рішенні ЄСПЛ порушення Україною статті 1 Першого протоколу до Конвенції безвідносно до обставин справи та неправильно вважали, що Закон № 899-IV регулює виключно обмін розподілених і визначених у натурі земельних ділянок, які ще не зареєстровані за власниками земельних часток (паїв).

Частина перша статті 14 цього Закону визначає один з випадків можливого обміну земельними ділянками, що використовуються їхніми власниками для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, а не регулює обмін земельними частками (паями), права на які підтверджені сертифікатом, і розподіленими та визначеними у натурі земельними ділянками, які ще не зареєстровані за власниками земельних часток (паїв).

Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що договір міни відповідає приписам статей 203 і 715 ЦК України та не

суперечить підпункту «б» пункту 15 розділу Х «Перехідні положення» ЗК України у редакції, чинній на час укладення договору міни.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 227/1506/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82568415>.

Позовні вимоги третьої особи, які не взаємопов'язані із первісним позовом, оскільки виникли з інших правовідносин, не можуть бути розглянуті в одному провадженні разом із первісним позовом

12 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 17 січня 2019 року та ухвалу Господарського суду Одеської області від 3 грудня 2018 року у справі № 916/542/18 про відмову у відкритті провадження за позовною заявою третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, – ОСОБА_1 (учасника Товариства з обмеженою відповідальністю «Морський клуб ТЦФ») до Товариства з обмеженою відповідальністю «Морський клуб ТЦФ», Регіонального відділення Фонду державного майна України по Одеській області та Прокуратури Одеської області про зобов'язання вчинити дії за позовом заступника прокурора Одеської області в інтересах держави в особі Регіонального відділення Фонду державного майна України по Одеській області до Товариства з обмеженою відповідальністю «Морський клуб ТЦФ», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – Державного підприємства «Адміністрація морських портів України», про стягнення 1438952,58 грн, розірвання договору оренди нерухомого майна та зобов'язання повернути майно, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

У серпні 2018 року ОСОБА_1 як третя особа, що заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору у цій справі, звернувся до Господарського суду Одеської області з позовною заявою до Товариства, Фонду та Прокуратури Одеської області про: встановлення нікчемності договору щодо внесення змін до договору оренди, укладеного в усній формі між Фондом та Товариством, на виконання якого 1 березня 2013 року Фонд і Товариство підписали акт приймання-передачі до договору про внесення змін до укладеного з Товариством договору оренди з підстав недотримання сторонами вимог закону про письмову форму та нотаріальне посвідчення договору; застосування до договору про внесення змін до договору оренди наслідків недійсності нікчемного правочину в порядку статті 1213 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України).

Позови третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, мають подаватися з дотриманням загальних правил пред'явлення позову, на що безпосередньо вказують положення частини п'ятої статті 49 та частини четвертої статті 180 ГПК України. Відповідно до цих норм до позовів третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору у справі, в якій відкрито провадження, застосовуються положення статті 180 цього Кодексу. Зустрічна позовна заява, яка

подається з додержанням загальних правил пред'явлення позову, повинна відповідати вимогам статей 162, 164, 172, 173 цього Кодексу.

Ознаками зустрічного позову є його взаємопов'язаність із первісним позовом і доцільність його спільного розгляду з первісним позовом, зокрема коли позови виникають з одних правовідносин або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову. Вимоги за зустрічним позовом можуть різнитися з вимогами первісного позову, але вони об'єднуються в одне провадження з первісним позовом ухвалою суду.

Взаємна пов'язаність зустрічного та первісного позовів може виражатись у підставах цих позовів або поданих доказах, вимоги за зустрічним і первісним позовами можуть зараховуватись. Водночас подання зустрічного позову, задоволення якого виключатиме повністю або частково задоволення первісного позову, має на меті довести відсутність у позивача матеріально-правової підстави на задоволення первісного позову через відсутність матеріальних правовідносин, з яких випливає суб'єктивне право позивача за первісним позовом.

Таким чином, у процесі розгляду господарським судом спору між позивачем і відповідачем третя особа з метою захисту свого права може заявити самостійні вимоги саме щодо предмета спору, якщо вважає, що саме їй належить право на предмет спору чи його частину. При цьому як предмет спору слід розуміти матеріально-правовий об'єкт, з приводу якого виник правовий конфлікт між позивачем і відповідачем.

Отже, на відміну від зустрічного позову, який повинен бути лише взаємопов'язаним з первісним, позовна заява третьої особи відповідно до положень частини першої статті 49 ГПК України обов'язково має містити самостійні вимоги саме щодо предмета спору у справі.

Як убачається з матеріалів справи, спір між сторонами за первісним позовом виник із зобов'язальних відносин щодо сплати Товариством орендних платежів на підставі договору оренди, тобто щодо виконання господарських зобов'язань, і не стосується прав і обов'язків ОСОБА_1 як учасника Товариства.

Разом з тим позов ОСОБА_1 як третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, щодо встановлення нікчемності договору про внесення змін до договору оренди з підстав недотримання сторонами вимог закону про письмову форму та нотаріальне посвідчення договору і застосування наслідків недійсності нікчемного правочину в порядку, передбаченому статтею 1213 ЦК України, обґрунтовано порушенням корпоративних прав фізичної особи, тобто спір виник не із зобов'язальних, а з корпоративних правовідносин, учасниками яких є Товариство та фізична особа, і щодо різних предметів спору: за первісним позовом – щодо заборгованості за договором, а за позовом третьої особи із самостійними вимогами – щодо законності самого договору.

Оскільки заявлений фізичною особою ОСОБА_1 позов не взаємопов'язаний з первісним позовом, адже вимоги за цим позовом виникли з інших правовідносин, які відповідно врегульовані нормами зобов'язального права, це унеможлиблює його спільний розгляд з первісним позовом.

Позовна заява третьої особи відповідно до положень частини першої статті 49 ГПК України має містити самостійні вимоги саме на предмет спору у справі. При цьому як предмет спору слід розуміти матеріально-правовий об'єкт, з приводу якого виник правовий конфлікт між позивачем і відповідачем. Відтак вимога третьої особи, спрямована на будь-що поза предметом спору між позивачем та відповідачем, не може бути визнана вимогою третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору. Водночас така позовна вимога може бути заявлена у самостійному позові.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 12 червня 2019 року у справі № 916/542/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82637244>.

Спір про визнання незаконним та скасування рішення конкурсного комітету з проведення обласних конкурсів на перевезення пасажирів, утвореного суб'єктом владних повноважень на виконання управлінських функцій, а також визнання недійсним укладеного на їх підставі договору про організацію перевезень пасажирів на автобусному маршруті загального користування підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

12 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «АТП Стріла» (далі – ТОВ «АТП Стріла») на рішення Господарського суду міста Києва від 16 травня 2018 року та постанову Київського апеляційного господарського суду від 11 вересня 2018 року у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «КІР-Автотранс» (далі – ТОВ «КІР-Автотранс») до ТОВ «АТП Стріла», Київської обласної державної адміністрації (далі – Київська ОДА, адміністрація), Управління інфраструктури Київської ОДА (далі – управління) про визнання незаконними та скасування рішення конкурсного комітету з проведення обласних конкурсів на перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування, віднесених до компетенції адміністрації та наказу начальника управління про введення в дію зазначеного рішення, визнання недійсним договору про організацію перевезень пасажирів на автобусному маршруті загального користування, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

На обґрунтування пред'явлених вимог позивач посилався на те, що оспорювані рішення та наказ вчинялися на підставі постанови Київського окружного адміністративного суду від 19 червня 2015 року та додаткової постанови цього ж суду від 30 вересня 2015 року у справі № 810/3748/14, які на день розгляду справи скасовані судом вищої інстанції. Отже, оспорювані рішення та наказ не породжують жодних правових наслідків з моменту їх ухвалення, а оскільки оспорюваний договір є похідним від них і термін його дії почався до закінчення терміну дії іншого договору, укладеного між позивачем та Київською ОДА на той самий маршрут, він порушує права позивача та суперечить чинному законодавству.

На органи виконавчої влади та місцевого самоврядування покладені повноваження із забезпечення обслуговування населення засобами транспорту, в тому

числі із залученням з цією метою на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності.

Рішення конкурсного комітету, утвореного відповідним органом влади для виконання покладених на останнього повноважень, є управлінським у сфері транспортного обслуговування.

Орган виконавчої влади – це суб'єкт владних повноважень, що виступає у правовідносинах щодо організації та проведення конкурсу з перевезення пасажирів як організатор та контролюючий орган у цій сфері, відповідно й правовідносини, що складаються між організатором та учасниками конкурсу під час його організації та проведення містять ознаки публічно-правових відносин у розумінні КАС України, а договір про організацію перевезень, укладений за наслідками проведення такого конкурсу, відповідає ознакам адміністративного договору.

З матеріалів справи вбачається, що позивач просить визнати незаконними та скасувати Рішення конкурсного комітету та Наказ про введення в дію цього Рішення і визнати недійсним укладений на їх підставі договір № 2015-15-49 про організацію перевезень ТОВ «АТП Стріла» пасажирів на автобусному маршруті загального користування Кодра – Київ АС Дачна.

Тобто предметом розгляду в цій справі є дії адміністрації як суб'єкта владних повноважень і перевірка результату дій такого органу під час реалізації покладених на нього управлінських функцій, а також відповідність приписам чинного законодавства договору, укладеного сторонами за результатами таких дій, що в цілому свідчить про публічно-правовий характер спірних правовідносин.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 12 червня 2019 року у справі № 910/2175/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82637255>.

Спір між батьками дитини про визнання незаконним вивезення дитини за кордон, визначення місця її проживання та відібрання дитини підлягає вирішенню в порядку цивільного судочинства. При цьому врахування думки дитини, якщо вона відповідно до віку здатна сформулювати власні погляди, є значущим для вирішення справи

29 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_5 на рішення Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 25 серпня 2017 року та постанову Апеляційного суду Київської області від 17 серпня 2018 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_6 до ОСОБА_5, третя особа – Служба у справах дітей Білоцерківської міської ради Київської області, про визнання незаконним вивезення дитини, визначення місця її проживання, відібрання дитини та відшкодування моральної шкоди, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Позов пред'явлено ОСОБА_6 з підстав порушення ОСОБА_5 його права на спілкування та участь у вихованні дитини, що свідчить про приватноправовий характер спірних правовідносин. Позивач не порушує питання про дотримання суб'єктом владних повноважень (Державною прикордонною службою України) під час виконання покладених на нього законом публічно-владних управлінських функцій

установленого законом порядку прийняття рішень під час перетину державного кордону громадянами України. Вимога про визнання незаконним виїзду дитини за кордон обґрунтована, зокрема, порушенням одним із батьків договору про участь у вихованні дитини, норм СК України і пов'язана з вирішенням інших позовних вимог.

За змістом принципу диспозитивності цивільного судочинства, закріпленого у статті 13 ЦПК України, суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках. Учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд. Аналогічна норма містилась у статті 11 ЦПК України у редакції, чинній на час розгляду справи судом першої інстанції.

Відтак наведені в касаційній скарзі доводи про те, що цей спір підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, не знайшли підтвердження.

Рішенням у справі «М. С. проти України» від 11 липня 2017 року (заява № 2091/13) ЄСПЛ, установивши порушення статті 8 Конвенції, консолідував ті підходи і принципи, що вже публікувались у попередніх його рішеннях, які зводяться до визначення насамперед найкращих інтересів дитини, а не батьків, що потребує детального вивчення ситуації, урахування різноманітних чинників, які можуть вплинути на інтереси дитини, дотримання справедливої процедури у вирішенні спірного питання для всіх сторін.

На сьогодні існує широкий консенсус, у тому числі в міжнародному праві, на підтримку ідеї про те, що в усіх рішеннях, що стосуються дітей, забезпечення їх найкращих інтересів повинне мати першочергове значення. Найкращі інтереси дитини залежно від їх характеру та серйозності можуть переважати інтереси батьків.

При цьому при вирішенні питань, які стосуються її життя, дитині, здатній сформулювати власні погляди, має бути забезпечено право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що її стосуються, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю.

Хоча, безумовно, вивезення неповнолітньої дитини матір'ю за кордон без згоди батька є порушенням його інтересів, проте суд має врахувати найкращі інтереси дитини виходячи з установлених обставин щодо визначеного в судовому порядку місця проживання дитини, забезпечення тим із батьків, з ким визначено місце проживання дитини, повного і гармонійного фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку, а також рівня життя, необхідного для такого розвитку; заслухати думку дитини та урахувати обставини, які склалися та існують на час ухвалення судового рішення.

Положення про рівність прав та обов'язків батьків у вихованні дитини не може тлумачитися на шкоду інтересам дитини. Кожна справа потребує детального вивчення ситуації, врахування різноманітних чинників, які можуть вплинути на інтереси дитини, у тому числі її думки, якщо вона відповідно до віку здатна сформулювати власні погляди.

Натомість суди на порушення вимог закону не з'ясували й не зазначили думку дитини стосовно обставин, що безпосередньо стосуються її життя, адже на час

розгляду справи судами першої та апеляційної інстанції дитина перебувала у віці, що дозволяє сформулювати власні погляди; не встановили, чи прижилась дитина у новому середовищі з огляду на те, що з моменту її виїзду за кордон до дня ухвалення апеляційним судом рішення про її повернення минуло більше трьох років; не з'ясували, які умови для її життя, здоров'я та розвитку створила мати, з якою на час ухвалення судового рішення визначено місце проживання дитини та з якою дитина проживає.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2019 року у справі № 357/17852/15-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82636307>.

Спір щодо оскарження рішення конкурсної комісії з проведення конкурсного добору на посаду директора закладу культури, яке є обов'язковим для органу місцевого самоврядування, повинен бути вирішений за правилами адміністративного судочинства

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 21 серпня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Запорізької обласної ради, третя особа – директор Комунального закладу «Запорізький академічний обласний український музично-драматичний театр імені В. Г. Магара» Запорізької обласної ради ОСОБА_2, про визнання протиправним і скасування рішення конкурсної комісії з проведення конкурсного добору на посаду директора театру імені В. Г. Магара, оформлене протоколом від 14 лютого 2017 року № 2; визнання протиправним і скасування рішення відповідача від 06 квітня 2017 року № 05 «Про призначення ОСОБА_2 директором Комунального закладу «Запорізький академічний обласний український музично-драматичний театр імені В. Г. Магара» Запорізької обласної ради», і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Пунктом 20 частини першої статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що виключно на пленарних засіданнях районної, обласної ради вирішуються в установленому законом порядку питання щодо управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, що перебувають в управлінні районних і обласних рад; призначення і звільнення їх керівників.

Відповідно до частини першої статті 21 Закону України «Про культуру» керівники державних та комунальних закладів культури призначаються на посаду шляхом укладення з ними контракту строком на п'ять років за результатами конкурсу.

Статтею 212 Закону України «Про культуру» визначено, що кандидатів на посаду керівника державного чи комунального закладу культури визначає конкурсна комісія за результатами відкритого та публічного конкурсного добору на зайняття цієї посади. Організацію та проведення конкурсного добору, а також роботу конкурсної комісії забезпечує орган управління.

Порядок конкурсного добору керівника державного чи комунального закладу культури також установлений статтею 212 Закону України «Про культуру».

При цьому статтею 211 цього Закону визначено, що органом управління є орган, що відповідно до статутних документів здійснює управління державним чи комунальним закладом культури, а саме центральний орган виконавчої влади, орган влади Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування.

З наведених норм можна зробити висновок, що питання призначення на посаду керівника комунального закладу культури є виключною компетенцією органу місцевого самоврядування, а відповідне рішення конкурсної комісії про таке призначення є рішенням конкурсної комісії в розумінні пункту 9 частини першої статті 19 КАС.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду вважає помилковим висновок суду апеляційної інстанції про те, що спір у цій справі не є публічно-правовим та повинен розглядатися за правилами цивільного судочинства.

Оскільки предметом спору у цій справі є рішення конкурсної комісії, яке є обов'язковим для органу місцевого самоврядування та має вплив на багатьох осіб – членів відповідної територіальної громади, у спільній власності якої перебуває такий заклад культури, а не подальші трудові відносини призначеного керівника комунального закладу культури, то такий спір повинен бути вирішений за правилами адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 808/4168/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82738675>.

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду України, викладеного у постанові від 5 квітня 2017 року у справі № 6-3034цс16, та зазначила, що якщо сторони передбачили у договорі або в іпотечному застереженні можливість звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом надання права іпотекодержателю від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу, вимога про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом встановлення у рішенні суду такого права іпотекодержателя є неналежним способом захисту

29 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_2 на рішення Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 5 вересня 2016 року й ухвалу Апеляційного суду Запорізької області від 22 грудня 2016 року у справі за позовом Публічного акціонерного товариства (далі також - ПАТ) «Перший Український Міжнародний Банк» (далі також – позивач) до ОСОБА_2 (далі також – відповідач) про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом продажу позивачем від власного імені предмета іпотеки будь-якій особі-покупцеві з початковою вартістю предмета іпотеки у сумі 728 297,00 грн; надання позивачеві всіх повноважень продавця, необхідні для здійснення продажу предмета іпотеки, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Позивач звернувся до суду з позовом про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом продажу позивачем від власного імені цього предмета будь-якій особі-

покупцеві на підставі статті 38 Закону. Суди першої й апеляційної інстанцій вважали таку вимогу обґрунтованою, що узгоджується, як вказав Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду в ухвалі від 6 лютого 2019 року, з висновком Верховного Суду України, викладеним у постанові від 5 квітня 2017 року у справі № 6-3034цс16.

Відповідач у касаційній скарзі зазначив, що сторони у пункті 4.8 договору іпотеки досягли домовленості про позасудовий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом задоволення вимог іпотекодержателя, про який просить суд позивач – шляхом продажу іпотекодержателем від власного імені предмета іпотеки третій особі. Тому, на думку відповідача, у суду відсутні повноваження для застосування судового способу звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом застосування процедури продажу предмета іпотеки, передбаченої статтею 38 Закону.

На думку Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду, висловлену в ухвалі від 6 лютого 2019 року, іпотекодержатель має у позасудовому порядку здійснювати захист свого цивільного права та інтересу, оскільки з приводу реалізації цього способу захисту сторони досягли домовленості у договорі іпотеки.

У разі порушення іпотекодавцем обов'язків, встановлених іпотечним договором, іпотекодержатель має право вимагати дострокового виконання основного зобов'язання, а в разі його невиконання – звернути стягнення на предмет іпотеки, якщо інше не передбачено законом (частина перша статті 12 Закону).

Сторони погодили, що судовий спосіб захисту прав позивача чи позасудовий спосіб такого захисту на підставі виконавчого напису нотаріуса позивач як іпотекодержатель може застосувати лише у разі, якщо заходи позасудового врегулювання на підставі застереження у договорі іпотеки не призвели до задоволення вимог іпотекодержателя в повному обсязі. Натомість позивач звернувся до суду з позовом про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом продажу предмета іпотеки третій особі порядку, встановленому статтею 38 Закону, тоді як суди не встановили, що позивач використав які-небудь способи задоволення вимог іпотекодержателя, визначені сторонами у договорі іпотеки.

На відміну від такого різновиду позасудового способу звернення стягнення на предмет іпотеки як звернення стягнення на предмет іпотеки згідно з договором про задоволення вимог іпотекодержателя (що може передбачати способи задоволення вимог іпотекодержателя, визначені у частині третій статті 36 Закону), судовий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки згідно з абзацом п'ятим частини першої статті 39 Закону передбачає, що суд у резолютивній частині відповідного рішення обов'язково визначає спосіб реалізації предмета іпотеки: або шляхом проведення прилюдних торгів, або застосування процедури продажу, встановленої статтею 38 вказаного Закону (див. висновок Верховного Суду України, сформульований у постанові від 28 вересня 2016 року у справі № 6-1243цс16).

Тому Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що процедура продажу предмета іпотеки, передбачена статтею 38 Закону, може бути застосована як спосіб задоволення вимог іпотекодержателя під час звернення стягнення на предмет іпотеки

і в судовому порядку (про що суд згідно з абзацом п'ятим частини першої статті 39 Закону має вказати у судовому рішенні про задоволення позову про звернення стягнення на предмет іпотеки), і у позасудовому порядку (згідно з договором про задоволення вимог іпотекодержателя).

Проте звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом встановлення у рішенні суду права іпотекодержателя від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу у порядку, визначеному статтею 38 Закону, можливе лише за умови, що сторони договору іпотеки не передбачили цей спосіб задоволення вимог іпотекодержателя у договорі про задоволення вимог іпотекодержателя або в іпотечному застереженні, яке прирівнюється до такого договору за юридичними наслідками. Якщо ж сторони договору іпотеки передбачили такий спосіб задоволення вимог іпотекодержателя у договорі про задоволення вимог іпотекодержателя або в іпотечному застереженні, позовна вимога про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом встановлення у рішенні суду права іпотекодержателя від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу у порядку, визначеному статтею 38 Закону, є неналежним способом захисту.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що частина друга статті 36 Закону, яка встановлює, що визначений договором спосіб задоволення вимог іпотекодержателя не перешкоджає іпотекодержателю застосувати інші встановлені цим Законом способи звернення стягнення на предмет іпотеки, означає, що у разі, якщо у договорі про задоволення вимог іпотекодержателя сторони передбачили обидва, вказані у частині третій статті 36 Закону, способи задоволення вимог іпотекодержателя (статті 37, 38 Закону), то їх наявність не перешкоджає іпотекодержателю застосувати: 1) судовий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом задоволення вимог іпотекодержателя у спосіб реалізації предмета іпотеки на прилюдних торгах; 2) позасудовий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки на підставі виконавчого напису нотаріуса (близькі за змістом висновки сформулював Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у постанові від 18 жовтня 2018 року у справі № 910/17423/17).

Вирішуючи спір із подібними до справи № 310/11024/15-ц обставинами, Верховний Суд України у постанові від 5 квітня 2017 року у справі № 6-3034цс16 вказав, що обрання певного способу правового захисту, зокрема досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує. Встановлення законом або договором досудового способу врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не вважається обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист.

Вказаний висновок Верховного Суду України знайшов застосування і у практиці Верховного Суду (зокрема, у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 22 травня 2018 року у справі № 922/2416/17).

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що задля гарантування правової визначеності вона має відступати від попередніх висновків Верховного Суду України лише за наявності для цього належної підстави.

З огляду на наведені висновки щодо застосування приписів статей 35, 36, 38 і 39 Закону, враховуючи обов'язковість договору для сторін (стаття 629 ЦК України), які встановили у ньому іпотечне застереження, реалізувавши принцип свободи договору (пункт 3 частини першої статті 3, стаття 627 ЦК України), Велика Палата Верховного Суду для забезпечення передбачуваності правозастосовної практики й ефективного захисту прав сторін договору іпотеки відступає від висновку Верховного Суду України, викладеного у постанові від 5 квітня 2017 року у справі № 6-3034цс16, за змістом якого іпотекодержатель має можливість задовольнити свої вимоги на підставі рішення суду про звернення стягнення на предмет іпотеки у спосіб його продажу іпотекодержателем будь-якій особі-покупцеві згідно зі статтею 38 Закону, незважаючи на те, що сторони в іпотечному застереженні погодили як позасудовий спосіб задоволення вимог іпотекодержателя його право від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу у порядку, встановленому статтею 38 Закону.

Висновки Великої Палати Верховного Суду, викладені у постановях від 21 березня 2018 року у справі № 760/14438/15-ц і від 7 листопада 2018 року у справі № 520/6819/14-ц, які зазначив в ухвалі від 6 лютого 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду, не можна застосувати у справі № 310/11024/15-ц, оскільки у тих справах позивач звертався до суду з позовом про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом набуття іпотекодержателем на нього права власності відповідно до статті 37 Закону, що передбачає винятково позасудовий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки (див. постанови Великої Палати Верховного Суду від 21 березня 2018 року у справі № 760/14438/15-ц, від 29 травня 2018 року у справі № 369/238-15-ц, пункти 6.1-6.2 постанови від 23 травня 2018 року у справі № 916/5073/15, пункт 51 постанови від 13 березня 2019 року у справі № 520/7281/15-ц). Натомість у справі № 310/11024/15-ц позов стосується звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом його продажу іпотекодержателем від власного імені будь-якій особі-покупцеві на підставі статті 38 Закону.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2019 року у справі № 310/11024/15-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82703516>.

Ордер на надання правової допомоги вважається оформленим всупереч вимогам законодавства, якщо у ньому не зазначено конкретної назви органу (суду), в якому надається правова допомога

5 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження апеляційну скаргу представника ОСОБА_1 – адвоката Ковальова Сергія Володимировича на ухвалу Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 14 грудня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Президента України, за участю третіх осіб – Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБО), Кабінету Міністрів України, про визнання протиправним та

скасування Указу Президента України від 2 травня 2018 року № 126/2018 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 травня 2018 року «Про застосування та скасування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» у частині введення в дію пункту 7 додатку 1 до рішення РНБО, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду ухвалою від 31 жовтня 2018 року позовну заяву залишив без руху з наданням скаржникові строку в десять днів з дня вручення копії ухвали для усунення недоліків позовної заяви шляхом надання до суду оригіналу ордера на надання правової допомоги та Указу Президента України № 126/2018, що оскаржується, відповідно до кількості сторін у справі.

13 грудня 2018 року на адресу суду надійшла заява представника позивача – адвоката Ковальова С. В. про усунення недоліків позовної заяви, до якої долучено копії Указу Президента України № 126/2018, що оскаржується, відповідно до кількості сторін у справі та оригінал ордера на надання правової допомоги серії КВ № 741106, у якому зазначено, що адвокат надає правову допомогу ОСОБА_1 у в «органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах і організаціях незалежно від форми власності і підпорядкування».

8 січня 2019 року Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду постановив ухвалу про повернення позовної заяви ОСОБА_1 на підставі пункту 3 частини четвертої статті 169 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС), оскільки її підписано без підтвердження повноважень такої особи на здійснення представництва.

На обґрунтування апеляційної скарги адвокат Ковальов С. В. зазначив, що суд повернув позовну заяву, підписану повноважним представником позивача – адвокатом Ковальовим С. В. лише через те, що, на думку суду, законодавець чітко відокремив судові органи як такі, що повинні бути окремо зазначені в графі «Назва органу, в якому надається правова допомога» ордера на надання правової допомоги.

У наданому ж до позовної заяви ордері зазначено: «В органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності і підпорядкування». На думку адвоката Ковальова С. В., чинне законодавство не відокремлює суди від інших органів державної влади в контексті надання правової допомоги. До того ж, на його думку, суди входять до системи органів державної влади, а отже, будь-який суд, у тому числі й Верховний Суд, є саме органом державної влади (державним органом). Тому вказівка в ордері на те, що правова допомога надається в органах державної влади, свідчить, що адвокат повноважний надавати правову допомогу клієнту та представляти його інтереси в будь-яких судах.

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 20 Закону № 5076-VI під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема: представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого

самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами.

Таким чином, судові органи чітко відокремлені від інших органів державної влади.

Згідно з підпунктом 15.4 пункту 15 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядок ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2012 року № 36, ордер має містити назву органу, у якому надається правова допомога адвокатом, із зазначенням за необхідності виду адвокатської діяльності відповідно до статті 19 Закону № 5076-VI.

Системний аналіз наведених норм дає підстави для висновку, що законодавець чітко відокремив судові органи як такі, що повинні бути окремо зазначені в ордері на надання правової допомоги, зокрема в графі «Назва органу, в якому надається правова допомога».

Отже, в ордері на надання правової допомоги має бути зазначено не абстрактний орган державної влади, а конкретна назва такого органу, зокрема суду.

Ураховуючи наведене, Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду обґрунтовано дійшов висновку, що ордер на надання правової допомоги серії КВ № 741106, який виданий Адвокатським об'єднанням «Могильницький та партнери», не містить назви судового органу, у якому надається правова допомога позивачу.

Оскільки адвокат Ковальов С. В. як представник ОСОБА_1 не надав належного ордера на підтвердження своїх повноважень, а саме: всупереч вимогам законодавства до суду подав ордер, у якому не зазначено конкретної назви органу (суду), в якому надається правова допомога, суд першої інстанції, повертаючи позовну заяву на підставі пункту 3 частини четвертої статті 169 КАС, не допустив порушень норм процесуального права.

Також Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне зазначити, що звернення до суду, в тому числі, до Верховного Суду як найвищого суду в системі судустрою України, що забезпечує сталість та єдність судової практики [статті 17 та 36 Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон № 1402-VIII)] з використанням правничої допомоги інших осіб, зокрема, адвоката, при реалізації права на справедливий суд (стаття 131-2 Конституції України, статті 16, 57 КАС та статті 10 Закону № 1402-VIII) передбачає надання до суду належних доказів дійсної волі особи, що є учасником справи, на уповноваження іншої особи на право надання правничої допомоги. Такі докази повинні виключати будь-які сумніви стосовно справжності та чинності такого уповноваження на момент вчинення певної процесуальної дії (докази повинні бути в оригіналі або у формі копії, якісно оформленої особою, що є учасником справи, із зазначенням назви судового органу, у якому надається правова допомога позивачу), а також стосовно охоплення такої дії дійсним колом повноважень представника, що делеговані йому особою, що реалізує право на справедливий суд. Представник повинен демонструвати повагу до суду, підтверджуючи наявність повноважень на представництво, а також не позбавляти довірителя права знати про дії представника.

Крім того, суд звертає увагу на те, що відповідно до частини восьмої статті 169 КАС повернення позовної заяви з огляду на підписання її особою, повноваження якої не підтверджені на здійснення представництва, не позбавляє права повторного звернення до адміністративного суду в порядку, встановленому законом, не є обмеженням доступу позивача до правосуддя та забезпечує практичну можливість реалізації права особи на судовий захист шляхом судового розгляду справи учасником справи особисто або через представника.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 5 червня 2019 року у справі № 9901/847/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82703516>.

У спорах щодо визнання незаконним та скасування наказу про звільнення особи з посади директора державного підприємства, яке перебуває у стадії банкрутства, та поновлення її на роботі належним відповідачем є підприємство в особі Фонду державного майна України, а не сам Фонд.

05 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Печерського районного суду міста Києва від 23 лютого 2018 та постанову Апеляційного суду міста Києва від 24 травня 2018 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_3 до Фонду державного майна України, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: ПАТ «Криворізька теплоцентраль», ОСОБА_4, про визнання незаконним і скасування наказу Фонду від 20 червня 2017 року № 1019 про її звільнення з посади генерального директора ПАТ «Криворізька теплоцентраль» з 22 червня 2017 року та поновити її на вказаній посаді з цієї ж дати, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Суди встановили, що 08 червня 2016 року між Фондом та ОСОБА_3 укладено контракт, згідно з яким останню призначено на посаду генерального директора ДП «Криворізька теплоцентраль», правонаступником якого є ПАТ «Криворізька теплоцентраль», і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Наказом Фонду від 20 червня 2017 року позивачку звільнено із займаної посади генерального директора ПАТ «Криворізька теплоцентраль» з 22 червня 2017 року на підставі пункту 14 контракту від 08 червня 2016 року, пункту 8 статті 36 КЗпП України. Припинено контракт з 22 червня 2016 року згідно з пунктом 29 цього контракту.

Звертаючись до суду указаним позовом, ОСОБА_3 зазначила, що в згаданому вище наказі не зазначено підстав для її звільнення та припинення дії контракту, крім того її звільнення відбулося всупереч положенням статті 184 КЗпП України, а також з порушенням вимог статей 4, 7 Конвенції Міжнародної організації праці № 158, про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року, у зв'язку із чим позивачка просила визнати незаконним наказ Фонду про її звільнення від 20 червня 2017 року та поновити на посаді генерального директора ПАТ «Криворізька теплоцентраль».

Вирішуючи питання про визначення юрисдикції (предметної підсудності) справи у спорах про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, суди повинні враховувати положення пункту 1-1 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2343-XII, вимоги статті 15 ЦПК України, статті 12 ГПК України та брати до уваги дату порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство боржника.

Подібний правовий висновок Велика Палата Верховного Суду зробила у постанові від 31 жовтня 2018 року у справі № 541/459/17, і підстав для відступу від нього не бачається.

Оскільки ОСОБА_3 звернулася до суду з позовом про поновлення на роботі на посаді генерального директора, тобто поновлення на роботі посадової особи ПАТ «Криворізька теплоцентраль», стосовно якого порушено справу про банкрутство після 19 січня 2013 року, то суди попередніх інстанцій зробили обґрунтований висновок про закриття провадження у справі з передбачених пунктом 1 частини першої статті 255 ЦПК України підстав, бо вказаний спір підлягає розгляду господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, що унеможлиблює розгляд справи у порядку цивільного судочинства.

Стосовно посилання позивачки на те, що вона заявила вимоги до Фонду, який безпосередньо видав оспорюваний наказ та не перебуває у процедурі банкрутства і не є боржником у справі про банкрутство, а не до ПАТ «Криворізька теплоцентраль», слід зазначити таке.

Суди встановили, що 08 грудня 2015 року наказом № 1869 Фонду прийнято рішення про приватизацію ДП «Криворізька теплоцентраль», а наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 20 січня 2016 року ДП «Криворізька теплоцентраль» передано в управління Фонду.

Також з'ясовано, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 року № 911-р затверджено план приватизації єдиного майнового комплексу ДП «Криворізька теплоцентраль».

Статтею 1 Закону України від 09 грудня 2011 року № 4107-VI «Про Фонд державного майна України» (далі – Закон № 4107-VI) Фонд є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що реалізує державну політику у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами держави щодо об'єктів державної власності, що належать до сфери його управління, а також у сфері державного регулювання оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності.

Згідно з абзацом дев'ятим, пункту 2 частини першої статті 5 Закону № 4107-VI Фонд здійснює повноваження власника державного майна, у тому числі корпоративних прав, у процесі приватизації та контролює діяльність підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління.

Підпунктом «д» пункту 1 частини першої статті 7 Закону № 185-V передбачено, що Фонд відповідно до законодавства щодо державних підприємств, установ і організацій здійснює визначені законодавством повноваження під час провадження

справ про банкрутство державних підприємств, що перебувають у його управлінні, та господарських організацій з корпоративними правами держави, у тому числі веде їх реєстри.

Частиною першою статті 18 Закону України від 04 березня 1992 року № 2163-XII «Про приватизацію державного майна», чинного на момент виникнення спірних правовідносин, встановлено, що при перетворенні державного підприємства в акціонерне товариство в процесі приватизації його засновником виступає державний орган приватизації, який діє в межах повноважень, передбачених законодавством.

Аналогічна норма міститься й у Законі України від 18 січня 2018 року № 2269-VIII «Про приватизацію державного і комунального майна», чинного на момент розгляду та вирішення справи судами попередніх інстанцій (частина друга статті 17).

Таким чином, Фонд у процесі приватизації та під час провадження справи про банкрутство цього товариства з огляду на вказані вимоги законодавства та відносини, які склалися між сторонами, здійснює організаційні повноваження щодо ПАТ «Криворізька теплоцентраль».

Фонд діє як вищий орган товариства, у зв'язку із чим може призначати виконавчий орган цього товариства на власний розсуд.

При цьому виходячи із суті позовних вимог відповідачем у цій справі фактично є ПАТ «Криворізька теплоцентраль» (після перейменування 26 квітня 2018 року – Акціонерне товариство «Криворізька теплоцентраль») в особі Фонду, а не сам Фонд, як помилково вказано в позовній заяві.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 757/42740/17-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82703523>.

Постанова про зняття арешту зі спірного майна боржника у виконавчому провадженні вноситься приватним виконавцем не раніше наступного робочого дня після спливу визначеного законодавством строку, наданого стягувачу для вирішення питання про залишення за собою не реалізованого на третіх торгах майна боржника

05 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу приватного виконавця виконавчого округу Черкаської області Чупис Тетяни Петрівни на постанову Північного апеляційного господарського суду від 29 січня 2019 року та ухвалу Господарського суду Київської області від 04 вересня 2018 року за скаргою ТОВ «Альфа 77» на дії приватного виконавця виконавчого округу Черкаської області Чупис Т. П. у справі № 911/100/18 за позовом ТОВ «Альфа 77» до ПрАТ «Агрофірма Березанська птахофабрика», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – ТОВ «Юридична компанія «Бонус», про стягнення 601 963,86 грн, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Зі змісту вказаних норм Закону України «Про виконавче провадження» вбачається, що стягувачу імперативно надано десятиденний строк для вирішення питання про залишення за собою не реалізованого на третіх торгах майна боржника.

При цьому норма частини сьомої статті 61 Закону України «Про виконавче провадження» не передбачає обов'язку державного виконавця надавати чи забезпечувати доступ стягувачеві (іншим зацікавленим особам) для огляду майна з метою отримання згоди цієї особи про залишення за собою майна боржника. Строк, визначений частиною сьомою статті 61 Закону України «Про виконавче провадження», є присічним і не підлягає продовженню чи перериванню.

Натомість, на стягувача покладено обов'язок самостійно прийняти у встановлений строк рішення про доцільність і бажання залишити майно боржника за собою у погашення боргу за виконавчим документом і заявити про таке бажання шляхом надання виконавцеві відповідного письмового повідомлення. В іншому випадку настають правові наслідки у виді зняття обтяження з майна та його повернення боржникові.

Аналогічні правові висновки викладено в постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 04 березня 2019 року у справі № 921/1105/15-г/4.

Велика Палата Верховного Суду наголошує, що відповідно до частин першої, другої статті 300 Господарського процесуального кодексу України, переглядаючи в касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів і вимог касаційної скарги та на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє правильність застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права. Суд касаційної інстанції не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні або постанові суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати чи приймати до розгляду нові докази або додатково перевіряти докази.

Судами першої та апеляційної інстанцій встановлено й підтверджено матеріалами справи, що лист приватного виконавця від 18 червня 2018 року № 729 з пропозицією залишити за собою нереалізоване на третіх електронних торгах майно боржника ТОВ «Альфа 77» отримало 22 червня 2018 року.

Відповідно до частини першої статті 251 Цивільного кодексу України строком є певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок (стаття 253 Цивільного кодексу України).

Згідно з частиною п'ятою статті 254 Цивільного кодексу України якщо останній день строку припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день, що визначений відповідно до закону у місці вчинення певної дії, днем закінчення строку є перший за ним робочий день.

Водночас, відповідно до частини п'ятої статті 13 Закону України «Про виконавче провадження» постанова про зняття арешту вноситься виконавцем не пізніше наступного робочого дня після надходження до нього документів, що підтверджують наявність підстав, передбачених частиною четвертою статті 59 цього Закону,

та надсилається в той самий день органу (установі), якому була надіслана для виконання постанова про накладення арешту на майно боржника.

З наведеного вбачається (та не заперечується приватним виконавцем), що перебіг десятиденного строку для вирішення стягувачем питання про залишення за собою нереалізованого на третіх торгах майна боржника, який визначено частиною сьомою статті 61 Закону України «Про виконавче провадження», почався для ТОВ «Альфа 77» 23 червня 2018 року.

Разом з тим, оскільки останній день указанного строку припав на вихідний день – 07 липня 2018 року, то днем закінчення відповідного строку згідно з приписами чинного законодавства України є перший за ним робочий день – 09 липня 2018 року.

Отже, надавши оцінку зазначеним фактичним обставинам справи, суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, дійшов правильного висновку, що стягувач міг письмово заявити про своє бажання залишити за собою нереалізованого на третіх торгах майна боржника навіть в останній день зазначеного десятиденного строку – 09 липня 2018 року. Звідси, постанова про зняття арешту зі спірного майна боржника у виконавчому провадженні № 56375447 мала бути винесена приватним виконавцем не раніше наступного робочого дня після спливу визначеного частиною сьомою статті 61 Закону України «Про виконавче провадження» десятиденного строку – 10 липня 2018 року.

Тому Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про неправомірність дій приватного виконавця щодо винесення постанови від 09 липня 2018 року про зняття арешту у виконавчому провадженні № 56375447 та наявність підстав для скасування такої постанови, оскільки її винесено передчасно, з недотриманням визначеного частиною сьомою статті 61 Закону України «Про виконавче провадження» десятиденного строку для вирішення стягувачем питання про залишення за собою нереалізованого на третіх торгах майна боржника.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 911/100/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82703534>.

Процесуальними наслідками об'єднання позивачем вимог, які підлягають розгляду в порядку різних видів судочинства, є роз'єднання позовних вимог, а не закриття провадження у справі щодо всіх позовних вимог. У випадку звернення до суду з позовними вимогами, які підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства, суд до початку розгляду справи по суті роз'єднує такі позовні вимоги у самостійні провадження, а не закриває провадження у справі щодо всіх позовних вимог

11 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула у судовому засіданні касаційну скаргу заступника прокурора Харківської області на ухвалу Господарського суду Полтавської області від 19 червня 2018 року та постанову Східного апеляційного господарського суду від 14 листопада 2018 року (у справі № 917/375/18 за позовом виконуючого обов'язки керівника Полтавської місцевої прокуратури (далі – прокурор) в інтересах держави в особі Державної архітектурно-

будівельної інспекції України (далі – ДАБІ) та Полтавської міської ради (далі – Рада) до Товариства з обмеженою відповідальністю «Старнайт» (далі – ТОВ «Старнайт», відповідач) про знесення самочинного будівництва та приведення земельної ділянки у попередній стан, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Вказав, що відповідач самочинно виконує будівельні роботи з реконструкції нежитлових приміщень пам'ятки архітектури національного значення за відсутності відповідного документа, який надає право на виконання будівельних робіт, що свідчить про істотне порушення будівельних норм і правил, будівництво здійснюється на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, а відповідач добровільно не виконав вимог щодо усунення порушення законодавства, встановлених у приписі органу державного архітектурно-будівельного контролю, що є підставою для звернення з позовом до суду відповідно до частини сьомої статті 376 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України).

При цьому прокурор вважав, що цей позов може бути пред'явлений одночасно також в інтересах держави в особі Ради, оскільки предметом спору є спільні права та обов'язки ДАБІ та Ради, які виникли з однієї підстави – здійснення відповідачем самочинного будівництва на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, без відповідного дозволу на таке будівництво; однак орган ДАБІ, до обов'язків якого входить державний контроль з наведених питань, протягом тривалого часу не вжив відповідних дій щодо знесення самочинної прибудови в судовому порядку, а Рада не виконує покладених на неї передбачених частиною четвертою статті 376 ЦК України функцій власника та розпорядника земельної ділянки, що належить територіальній громаді міста, визначених статтею 12 Земельного кодексу України (далі – ЗК України), Законом України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»

У справі, що розглядається, прокурор звернувся в інтересах держави в особі ДАБІ як контролюючого органу стосовно виявлення та усунення порушень у сфері містобудівної діяльності та в особі Ради з метою захисту порушеного права органу місцевого самоврядування на розпорядження земельною ділянкою, однак вимоги кожного зі згаданих позивачів підлягають розгляду за різними правилами судочинства.

Частиною четвертою статті 173 ГПК України встановлено, що не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом.

Згідно із частиною шостою статті 173 ГПК України суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи вправі до початку розгляду справи по суті роз'єднати позовні вимоги, виділивши одну або декілька об'єднаних вимог у самостійне провадження, якщо це сприятиме виконанню завдання господарського судочинства. Розгляд позовних вимог, виділених у самостійне провадження, здійснює суддя, який прийняв рішення про роз'єднання позовних вимог.

Відповідно до пункту 2 частини п'ятої статті 174 ГПК України суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи в разі, якщо порушено правила об'єднання позовних вимог (крім випадків, в яких є підстави для застосування положень статті 173 цього Кодексу).

Зміст наведених норм свідчить про те, що порушення правил об'єднання позовних вимог, якщо суд за клопотанням сторони або з власної ініціативи не роз'єднає позовні вимоги, є підставою для повернення позовної заяви на підставі пункту 2 частини п'ятої статті 174 ГПК України.

У цій справі попередні судові інстанції зазначених норм процесуального права не врахували, не встановили, що у позові об'єднано вимоги, які підлягають розгляду в порядку різного судочинства, тому дійшли помилкових висновків щодо віднесення спору в частині позовних вимог, заявлених прокурором в інтересах держави в особі Ради на захист права власника на земельну ділянку, до юрисдикції адміністративних судів та безпідставно закрили провадження у справі щодо позовних вимог прокурора в інтересах держави в особі Ради.

Наведене є підставою для скасування судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій у частині позовних вимог прокурора в інтересах держави в особі Ради, та для передачі справи в указаній частині позовних вимог на новий розгляд до суду першої інстанції для продовження розгляду справи в цій частині.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 11 червня 2019 року у справі № 917/375/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82703458>.

Спір про визнання службової перевірки щодо встановлення порушень вимог нормативних документів у діях і рішеннях судового експерта під час проведення експертизи у кримінальному провадженні, проведеної експертним Центром МВС України такою, що проведена з порушенням та зобов'язання видати наказ про проведення перевірки у відповідності до вимог законодавства підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства

05 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Запорізького окружного адміністративного суду від 30 жовтня 2017 року та постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 4 липня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_1 до директора Запорізького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України Каркоцького І.О. (далі – директор Центру МВС, Центр МВС відповідно), за участю третьої особи – ОСОБА_4, про визнання перевірки Центру МВС від 31 травня 2017 року № 63 такою, що проведена на порушення Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 червня 2000 року № 950 (далі – Постанова № 950), а тому вона є неповною та не всебічною у з'ясуванні всіх обставин та питань, поставлених у заявах ОСОБА_1 від 24 та 30 травня 2017 року до відповідача про службову перевірку; зобов'язання відповідача видати наказ на проведення службової перевірки по заявах ОСОБА_1 по кожному поставленому питанню в заявах від 24 та 30 травня 2017 року з документальним і правовим

обґрунтуванням та заслуховуванням доводів заявника відповідно до положень Постанови № 950, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

До компетенції адміністративних судів належать спори фізичних чи юридичних осіб з органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою або службовою особою, предметом яких є перевірка законності рішень, дій чи бездіяльності цих органів (осіб), прийнятих або вчинених ними при здійсненні владних управлінських функцій, крім спорів, для яких законом установлений інший порядок судового вирішення.

За правилами пункту 1 частини першої статті 15 Цивільного процесуального кодексу України у редакції, чинній на час звернення позивача до суду першої інстанції, суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин.

Ураховуючи те, що спірні правовідносини виникли між позивачем та відповідачем з приводу здійснення ним повноважень як керівника Запорізького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру, які не містять ознак здійснення ним владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, Велика Палата Верховного Суду вважає обґрунтованим висновок суду апеляційної інстанції про те, що цей спір є не публічно-правовим, а має вирішуватися судами за правилами цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 11 червня 2019 року у справі № 917/375/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82703448>.

Спори щодо відновлення права особи на отримання субсидій на сплату комунальних послуг розглядаються в порядку адміністративного судочинства

12 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 на рішення Фрунзенського районного суду м. Харкова від 22 червня 2018 року та ухвалу Апеляційного суду Харківської області від 27 вересня 2018 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_2 до УПСЗН про зобов'язання вчинити дії з продовження субсидій, відшкодування майнової та моральної шкоди, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Велика Палата погоджується з висновками апеляційного суду, що спір, який виник між сторонами у справі, є публічно-правовим та підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства з огляду на таке.

У позовній заяві ОСОБА_2 заявив дві вимоги: вирішити публічно-правовий спір (зобов'язати УПСЗН продовжити йому надання державних субсидій) та відшкодувати майнову і моральну шкоду.

Вимога про відшкодування майнової та моральної шкоди, на думку позивача, пов'язана з неправомірними діями УПСЗН, тому шкода фактично становить витрачені позивачем грошові кошти на медичну та правову допомогу за оформлення скарг та

звернень, консультації лікарів, придбання ліків, ремонт милиць та взуття, відновлення фізичного стану після вимушених поїздки.

Зі змісту позовної заяви вбачається, що ОСОБА_2 подав позов з метою відновлення його права на отримання субсидій на сплату комунальних послуг з 01 травня 2017 року.

Отже, предметом спору є зобов'язання відповідача, який діє як суб'єкт владних повноважень, вчинити дії з продовження надання позивачу субсидій, які призначаються у встановленому законом порядку.

Відповідачем у справі є орган державної влади – суб'єкт владних повноважень, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства.

Тобто між сторонами виник публічно-правовий спір, пов'язаний зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, тому цей спір належить до юрисдикції адміністративних судів.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 12 червня 2019 року у справі № 645/212/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82703520>.

Велика Палата Верховного Суду підтримала правовий висновок Верховного Суду України, викладений у постановках від 16 листопада 2016 року (провадження № 6-1655цс16) та від 14 червня 2017 року (провадження № 6-1804цс16) про те, що процедура передачі державним виконавцем стягувачу нереалізованого на прилюдних торгах арештованого майна боржника в рахунок погашення його боргу оформлюється шляхом прийняття державним виконавцем постанови та складення акта про передачу майна стягувачу, який є підставою виникнення цивільних прав та обов'язків

12 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» та ОСОБА_3 на постанову Апеляційного суду міста Києва від 20 вересня 2018 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_2 до головного державного виконавця Голосіївського РВ ДВС Кузьменко Л. М., ТОВ «ФК «Довіра та гарантія», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – ОСОБА_3 про визнання незаконними дій головного державного виконавця Голосіївського РВ ДВС Кузьменко Л. М. щодо прийняття постанови від 17 січня 2015 року про передачу предмета іпотеки ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» та акта про реалізацію предмета іпотеки від 17 січня 2015 року у виконавчому провадженні № 40531246; визнання незаконною та скасування постанови головного державного виконавця Голосіївського РВ ДВС Кузьменко Л. М. від 17 січня 2015 року у виконавчому провадженні № 40531246, якою передано іпотечне майно, а саме: квартиру АДРЕСА_1, загальною площею 62 кв. м, власником якої є ОСОБА_2, вартістю 1 876 120,00 грн, стягувачу ТОВ «ФК «Довіра та гарантія» у рахунок погашення боргу в розмірі 2 047 197,92 грн за виконавчим листом № 2-1460/11, виданим Голосіївським районним судом міста Києва 30 листопада 2012 року; визнання незаконним і скасування акта головного державного виконавця

Голосіївського РВ ДВС Кузьменко Л. М. про реалізацію предмета іпотеки від 17 січня 2015 року у виконавчому провадженні № 40531246 з примусового виконання виконавчого листа № 2-1460/11, виданого Голосіївським районним судом міста Києва 30 листопада 2012 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

За загальним правилом (частина перша статті 62 цього Закону) реалізація арештованого майна здійснюється шляхом його продажу на прилюдних торгах, аукціонах або на комісійних умовах.

Порядок реалізації арештованого майна передбачений частиною шостою статті 62 Закону № 606-XIV у якій визначено, що уразі якщо в місячний строк з дня проведення повторної уцінки майно не реалізовано на прилюдних торгах, аукціонах або на комісійних умовах, державний виконавець повідомляє про це стягувачу і пропонує йому вирішити питання про залишення за собою нереалізованого майна, крім майна, конфіскованого за рішенням суду.

Якщо стягувач своєчасно і письмово не заявить про таке своє бажання, арешт з майна знімається і воно повертається боржникові (частина сьома статті 62 згаданого Закону). Якщо ж стягувач заявить про бажання залишити нереалізоване на прилюдних торгах майно за собою, державний виконавець виносить постанову про передачу майна стягувачу, а за фактом такої передачі складає відповідний акт.

При цьому майно передається саме стягувачу в рахунок погашення боргу, а відповідні постанова та акт є підставами для подальшого оформлення стягувачем права власності на це майно (частина дев'ята статті 62 Закону № 606-XIV, чинного на момент виникнення спірних правовідносин).

Відповідно до частини першої статті 11 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки, підставами виникнення яких можуть бути інші юридичні факти (пункт 4 частини другої вказаної статті).

З огляду на зазначене, передбачена статтею 62 Закону № 606-XIV (чинного на момент виникнення спірних правовідносин) процедура передачі державним виконавцем стягувачу нереалізованого на прилюдних торгах арештованого майна боржника в рахунок погашення його боргу оформлюється шляхом прийняття державним виконавцем постанови та складення акта про передачу майна стягувачу, які можуть вважатися юридичними фактами, правочином, що є законною підставою виникнення цивільних прав та обов'язків (пункт 4 частини другої статті 11 ЦК України).

Саме такі висновки викладені Верховним Судом України у постановках від 16 листопада 2016 року (провадження № 6-1655цс16) та від 14 червня 2017 року (провадження № 6-1804цс16), і Велика Палата Верховного Суду не вбачає правових підстав для відступу від цих висновків.

Позовні вимоги у цій справі нерозривно пов'язані між собою підставою виникнення, стосуються одного й того ж майна, що має наслідком повернення цього майна законному власнику в разі задоволення позову, тому ці позовні вимоги необхідно розглядати в межах однієї справи, одного провадження в порядку цивільного судочинства.

Оскільки за оскаржуваними актом та постановою державного виконавця нерухоме майно передано у власність стягувачеві, який оформив право власності на це майно, отже предметом розгляду є дії державного виконавця, пов'язані з реалізацією майна, що є підставою для виникнення цивільних прав та обов'язків інших осіб (не сторін виконавчого провадження).

Спир у справі, що розглядається, виник із цивільних правовідносин щодо захисту права власності, є майновим, приватноправовим, а не публічно-правовим.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 12 червня 2019 року у справі № 752/1115/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82703538>.

Цивільний позов у межах кримінального провадження може бути пред'явлений до Моторного (транспортного) страхового бюро України як до особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння.

Для розгляду в межах кримінального провадження цивільного позову потерпілого до МТСБУ про стягнення шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 286 Кримінального кодексу України, попереднє звернення потерпілого до МТСБУ із заявою про виплату страхового відшкодування не є обов'язковим

19 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в судовому засіданні матеріали кримінального провадження, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за номером 12016140080002043, щодо ОСОБА_6, не судимого, засудженого за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 286 Кримінального кодексу України (далі – КК України), за касаційною скаргою представника цивільного відповідача – Моторного (транспортного) страхового бюро України (далі – МТСБУ) на вирок Франківського районного суду м. Львова від 28 лютого 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Львівської області від 27 листопада 2017 року у справі № 465/4621/16-к, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Щодо пред'явлення позову до МТСБУ про відшкодування шкоди, завданої внаслідок ДТП, в межах кримінального провадження.

В справі, що розглядається, внаслідок вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 286 КК України, ОСОБА_6 було заподіяно шкоду здоров'ю потерпілого ОСОБА_7 у виді тілесних ушкоджень середньої тяжкості. Спричинення цих наслідків перебуває у причиновому зв'язку із діями ОСОБА_6, а саме вчиненням ним ДТП, який не застрахував цивільно-правову відповідальність як власник транспортного засобу. Відповідно до пункту 41.1 статті 41 Закону № 1961-IV «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (далі – Закон № 1961-IV) саме МТСБУ відшкодовує шкоду потерпілому, оскільки шкода заподіяна транспортним засобом, власник якого (ОСОБА_6) не застрахував свою цивільно-правову відповідальність.

З метою гарантування правової визначеності щодо застосування інституту цивільного позову у кримінальному провадженні та з метою забезпечення єдності та сталості відповідної судової практики Велика Палата Верховного Суду вважає, що положення частини 1 статті 128 КПК України щодо можливості пред'явлення цивільного позову у кримінальному провадженні, зокрема, до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за завдану шкоду, треба розуміти як можливість пред'явлення зазначеного позову до будь-якої особи (фізичної або юридичної), яка за законом виконує обов'язок з відшкодування шкоди, завданої підозрюваним (обвинуваченим чи неосудною особою), як це має місце у випадку з МТСБУ у справі, що розглядається.

Тому в контексті частини 1 статті 128 КПК України юридичною особою, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану діями підозрюваного, обвинуваченого чи неосудної особи, може бути МТСБУ у випадках, передбачених статтею 41 Закону № 1961-IV.

Адже МТСБУ виступає такою юридичною особою, яка за законом несе цивільну відповідальність перед особою, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або моральної шкоди і яка має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити до неї цивільний позов.

Залучення МТСБУ як цивільного відповідача узгоджується зі статтями 62, 128 КПК України. Крім цього, таке тлумачення відповідає положенням статей 47, 48 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), за якими здатністю особисто здійснювати цивільні процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді (цивільною процесуальною дієздатністю), так само як і можливістю бути позивачем та відповідачем у суді, наділені юридичні особи.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду доходить висновку, що цивільний позов може бути пред'явлено в межах кримінального провадження до МТСБУ як до цивільного відповідача, оскільки його зобов'язання витікають із положень Закону № 1961-IV.

Щодо попереднього звернення потерпілого до МТСБУ із заявою про виплату страхового відшкодування.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з аргументами колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, наведеними в ухвалі про передачу цього провадження, і вважає, що визначений Законом № 1961-IV порядок звернення потерпілого до МТСБУ із заявою про здійснення страхового відшкодування є не досудовим порядком урегулювання спору, визначеним як обов'язковий в розумінні статті 124 Конституції України, а позасудовою процедурою здійснення страхового відшкодування, яка загалом не виключає право особи безпосередньо звернутися до суду з позовом про стягнення відповідного відшкодування.

Обов'язок відшкодування шкоди, завданої дорожньо-транспортною пригодою, у тому числі, якщо йдеться про вчинення злочину, передбаченого статтею 286 КК

України, обумовлений не порушенням певного договірною зобов'язання, а фактом спричинення шкоди майну, здоров'ю та життю людини.

Застосування положень Закону № 1961-IV у кримінальному судочинстві не повинно суперечити його засадам і обмежувати права потерпілого.

У межах кримінального провадження за статтею 286 КК України факт, обставини ДТП, особа, винна у її настанні, характер і розмір завданої шкоди встановлюються судом як обставини, що мають істотне значення для кримінальної справи і належать до предмету доказування. Тобто в цьому разі незвернення потерпілого безпосередньо до МТСБУ або страховика жодним чином не перешкоджає з'ясуванню обставин, з якими законодавець пов'язує підстави для виплати відшкодування.

Тому Велика Палата Верховного Суду доходить висновку про те, що для задоволення в межах кримінального провадження цивільного позову потерпілого до МТСБУ про стягнення шкоди, завданої внаслідок вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 286 КК України, попереднє звернення потерпілого до МТСБУ із заявою про виплату страхового відшкодування в порядку, визначеному статтею 35 Закону № 1961-IV, не є обов'язковим.

Оскільки Велика Палата Верховного Суду вважає, що попереднє звернення потерпілого у випадках, передбачених законом, до МТСБУ із заявою про виплату страхового відшкодування в порядку, визначеному статтею 35 Закону № 1961-IV, загалом не виключає право особи безпосередньо звернутися до суду із позовом до МТСБУ (зобов'язання якого витікають із положень закону, але за характером є ідентичними зобов'язанням страховика) про стягнення відповідного відшкодування, то інші питання, визначені колегією Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, не потребують окремої відповіді.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 19 червня 2019 року у справі № 465/4621/16-к можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82703512>.

Велика Палата Верховного Суду підтримала правовий висновок Верховного Суду України, викладений у постанові Верховного Суду України від 22 лютого 2017 року (провадження № 6-2054цс16) про те, що незалежно від поважності причини пропуску строку апеляційного оскарження апеляційний суд відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга прокурора, органу державної влади чи органу місцевого самоврядування подана після спливу одного року з моменту оголошення оскаржуваного судового рішення

19 червня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Одеської міської ради на ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 11 травня 2017 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_2 до ТОВ «Смак», Комунального підприємства «Одеське міське бюро технічної інвентаризації та реєстрації об'єктів нерухомості» (далі – КП «Одеське БТІ») про визнання договору купівлі-продажу нерухомого майна дійсним, визнання права власності та зобов'язання вчинити дії, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Закриваючи апеляційне провадження у цій справі, суд апеляційної інстанції виходив з того, що за положеннями абзацу третього частини третьої статті 297 ЦПК України органи державної влади або місцевого самоврядування позбавлені права апеляційного оскарження судового рішення зі спливом річного строку з моменту його проголошення, а тому незалежно від поважності причини пропуску строку апеляційного оскарження органом місцевого самоврядування в разі помилкового відкриття апеляційного провадження воно підлягає закриттю.

Аналогічний висновок викладено у постанові Верховного Суду України від 22 лютого 2017 року № 6-2054цс16. У цій справі апеляційний суд поновив Одеській міській раді, департаменту комунальної власності Одеської міської ради та навчально-виховному комплексу, які не були учасниками справи, строк на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції від 23 лютого 2007 року як пропущений з поважних причин, оскільки рішення суду прийнято щодо прав та обов'язків цих осіб, але з огляду на наявність у Одеської міської ради права власності на спірне майно, яке зареєстровано у 2014 році, відмовив у позові. Верховний Суд України з таким висновком не погодився та зазначив, що, аналізуючи відповідність обставин справи та дій державних органів відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у своєму рішенні від 20 жовтня 2011 року у справі «Рисовський проти України» (заява №29979/04) підкреслив особливу важливість принципу «належного урядування», який передбачає, що в разі, коли йдеться про питання загального інтересу, зокрема якщо справа впливає на такі основоположні права людини, як майнові права, державні органи повинні діяти вчасно та в належний і якомога послідовніший спосіб. Отже, поновлюючи строк апеляційного оскарження органам місцевого самоврядування, апеляційний суд вийшов за межі своєї компетенції, яка чітко визначена як певна процесуальна дія частиною третьою статті 297 ЦПК України.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з таким висновком і не вбачає підстав для відступлення від нього.

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду посилається на те, що у цій справі Одеська міська рада подала апеляційну скаргу не з метою представництва інтересів інших осіб (частина перша статті 45 ЦПК України), а як юридична особа, яка вважає, що не була залучена до участі у справі, представляє територіальну громаду як власник спірного майна, а ухваленим рішенням вирішено питання про її права та обов'язки.

Такий висновок є суперечливим у самому своєму формулюванні щодо статусу юридичної особи, яка представляє територіальну громаду як власник майна. Крім того, перелік осіб, зазначених в абзаці третьому частини третьої статті 297 ЦПК України, не містить жодних винятків або уточнень щодо їх процесуального статусу.

За таких обставин органи місцевого самоврядування у правовідносинах, які зачіпають право комунальної власності територіальної громади, діють як її представники та можуть звертатися до суду з метою захисту прав та інтересів територіальної громади, яку вони представляють.

Таким чином, помилковим є висновок колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду про те, що поширення присічного річного строку на оскарження рішення суду першої інстанції прокурором, органом державної влади чи органом місцевого самоврядування незалежно від статусу цих органів у справі позбавляє прокурора, орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, права яких порушуються оскаржуваним рішенням суду першої інстанції, права на доступ до правосуддя.

Враховуючи імперативний характер положень абзацу третього частини третьої статті 297 ЦПК України та те, що річний строк, визначений для органу місцевого самоврядування, є присічним і поновленню не підлягає, то суд позбавлений у цьому випадку можливості оцінювати поважність причин пропуску строку на апеляційне оскарження.

Одеська міська рада у липні 2016 року звернулася з апеляційною скаргою на рішення суду першої інстанції, ухвалене 21 березня 2005 року, тобто більше ніж через 11 років. На час звернення з цією скаргою була чинною редакція абзацу третього частини третьої статті 297 ЦПК України, відповідно до якої встановлено преклюзивний річний строк на апеляційне оскарження судових рішень органом місцевого самоврядування незалежно від причин поважності пропуску такого строку, а тому суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про закриття апеляційного провадження.

Детальніше з текстом постанови Великої Палати Верховного Суду від 19 червня 2019 року у справі № 2-1678/05 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82738731>.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 06.06.2019 по 05.07.2019 / Київ, 2019. – Вип. 10. – 51 стор.

¹ **Застереження**: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua